

SZWAJCARIA

SPIS TREŚCI

SZWAJCARIA	1
1. Informacje ogólne o Szwajcarii	2
1.1. Informacje geograficzne	2
1.2. Cechy charakterystyczne Szwajcarii.....	3
1.3. Powszechne święta narodowe i dni wolne od pracy	3
1.4. Telefony alarmowe i informacyjne	3
1.5. Adresy placówek dyplomatycznych	4
1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu.....	4
2. Praca w Szwajcarii	4
2.1. Zasady dostępu obywateli Polski do szwajcarskiego rynku pracy oraz pobytu w Szwajcarii.....	4
2.1.2. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej w Szwajcarii.....	6
2.1.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	8
2.1.4. Staże zawodowe.....	8
2.1.5. Stypendia.....	9
2.2. Sposoby poszukiwania pracy w Szwajcarii	10
2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia.....	11
2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES	11
2.2.3. Prywatne agencje pośrednictwa pracy	11
2.2.4. Prasa	11
2.2.5. Inne sposoby poszukiwania pracy.....	12
2.2.6. Ubieganie się o pracę - wymagane dokumenty	12
2.2.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu ...	12
2.3. Warunki pracy.....	13
2.3.1. Rodzaje umów o pracę	13
2.3.2. Czas pracy	14
2.3.3. Urlop wypoczynkowy	15
2.3.4. Wynagrodzenie za pracę	15
2.3.5. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu ...	15
2.4. Podatki.....	16
2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych	16
2.4.2. Podatek VAT.....	16
2.4.3. Inne podatki i opłaty lokalne.....	17
2.4.4. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu ...	17
2.5. Zabezpieczenia społeczne	17
2.5.1. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych - beneficjenci i warunki uzyskania	18
2.5.1.1. Emerytura.....	18
2.5.1.2. Świadczenia z tytułu choroby	19
2.5.1.3. Świadczenia z tytułu macierzyństwa	19
2.5.1.4. Renta z tytułu niezdolności do pracy	20
2.5.1.5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	20
2.5.2. Inne świadczenia socjalne - beneficjenci i warunki uzyskania.....	21
2.5.2.1. Świadczenia rodzinne	21
2.5.2.2. Świadczenia z tytułu bezrobocia.....	21
2.5.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu ...	23

3. Warunki życia	23
3.1. Zakwaterowanie	23
3.2. Prawo jazdy	25
3.3. System edukacji	26
3.4. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji dla celów zawodowych	27
3.5. Kursy języka narodowego	29
3.6. System opieki zdrowotnej	29
3.6.1. Ogólne zasady dostępu do opieki medycznej	29
3.6.2. Jak uzyskać opiekę zdrowotną	30
3.6.3. Opłaty za świadczenia zdrowotne	30
3.6.4. Transport sanitarny	30
3.6.5. Leczenie prywatne	30
3.6.6. Dokumenty niezbędne do uzyskania zwrotu kosztów	30
3.6.7. Miejsca, gdzie w razie wątpliwości można uzyskać informacje	30

1. Informacje ogólne o Szwajcarii

1.1. Informacje geograficzne

Szwajcaria jest państwem federacyjnym, składającym się z **26 kantonów** i **2890 gmin**, które posiadają bardzo szeroką autonomię. Każdy kanton był osobnym małym państwem, każdy posiadał swoją własną armię, każdy posiadał własne monety. Zmiana nastąpiła dopiero w **1849 r.**, kiedy dość luźną federację państewek przekształcono w scentralizowane państwo federacyjne, posiadające konieczne instytucje centralne.

Każdy kanton ma swoją własną konstytucję, własny parlament lokalny, lokalny rząd, lokalne sądy, prokuratury i policję. To kanton decyduje o autonomii gmin. Różnice pomiędzy kantonami są ogromne. Najmniejszy kanton (Bazylea-Miasto) ma **323,91 km²** i **175 940 (czerwiec 2017)** obywateli, a największy (Zurych) liczy **1 185 214 (grudzień 2016)** obywateli i ma **87,88 km²** powierzchni.

Szwajcaria - państwo w centralnej części Europy, bez dostępu do morza. Graniczy z: Niemcami (na północy), Austrią i Liechtensteinem (na wschodzie), Włochami (na południu) oraz Francją (na zachodzie). Jej powierzchnia wynosi 41.300 km.² Zbiorniki wodne zajmują łącznie powierzchnię 1520 km.²

Szwajcaria leży w strefie klimatu umiarkowanego, aczkolwiek ze względu na duże różnice wysokości charakteryzuje się znacznymi anomaliami. W zimie średnia temperatura wynosi 0°C, a w lecie od 18 do 20°C. Roczne opady wahają się od 1000 do 2000 mm (większość to śnieg). Kraj górzysto-wyżynny. Środkową i pld. część Szwajcarii (ok. 60% pow.) zajmują Alpy.

Szwajcaria dzieli się na 8 regionów turystycznych:

- **Szwajcarię Północną,**
- **Szwajcarię Centralną,**
- **Graubinden (Gryzonię),**
- **Ticino,**
- **Valais,**
- **Wyżynę Berneńską,**
- **Jezioro Genewskie**

- **Szwajcarię Zachodnią.**

oraz na 3 regiony geograficzne:

- **Jurę**, w zachodniej części,
- **Wyżynę Centralną**, przebiegającą przez środek kraju z północnego wschodu na południowy zachód
- **Alpy na południu;**

a także na 4 regiony językowe:

- niemiecki (wschód, północ i centrum)
- francuski (zachód, południowy-zachód)
- włoski (południe)
- retroromański (południowy wschód)

1.2. Cechy charakterystyczne Szwajcarii

Ustrój polityczny: wielopartyjna republika związkowa z dwuizbowym parlamentem

Stolica: Berno (125,5 tys.)

Większe miasta (stan na grudzień 2016): Zurych (402,7 tys. mieszkańców), Genewa (201,8 tys.), Bazylea (180 tys.), Lozanna (137 tys.), Winterthur (109,7 tys.), Lucerna (81 tys.)

Oficjalne języki: niemiecki, francuski, włoski i retoromański (Rumantsch grischun). Językiem dominującym jest niemiecki, którym posługuje się 65% ogółu ludności. Języka francuskiego używa 20,4% Szwajcarów, włoskiego - 6,5%, a języka retoromańskiego zaledwie 0,5%.

Liczba ludności: 8,4 mln (stan na styczeń 2017)

W Szwajcarii zamieszkują także m.in. - oprócz rodowitych Szwajcarów - Hiszpanie, Portugalczycy, Włosi, obywatele byłej Jugosławii, Turcy, Francuzi.

Szwajcaria to kraj wielowyznaniowy z ogromną tolerancją dla innych wierzących. Dominują wyznania chrześcijańskie, aczkolwiek w ostatnich kilku latach obserwuje się silną tendencję spadkową liczby członków kościołów chrześcijańskich.

Wyznawców kościoła katolickiego jest 38%, protestantów 26%, muzułmanów 5%, ortodoksyjnych chrześcijan 3,3%, bezwyznaniowców 24%, innych chrześcijan 2,5%, hinduistów 0.5%, buddystów 0.5%, Żydów 0.2%

Szwajcaria nie należy do strefy euro. Jej walutą jest frank szwajcarski (CHF).

Waluta: frank szwajcarski = 100 rappów (centymów).

1.3. Powszechne święta narodowe i dni wolne od pracy

Każdy kanton w Szwajcarii jest autonomiczny, dlatego w poszczególnych kantonach są indywidualnie ustalane dni wolne od pracy i święta. Jedynym wspólnym świętem jest Święto Narodowe 1 sierpnia - rocznica uchwalenia konfederacji.

Kantony mogą ponadto ogłaszać jeszcze 8 dni wolnych od pracy, najczęściej są to: 1 stycznia - Nowy Rok, Wielki Piątek, Poniedziałek Wielkanocny, Wniebowzięcie NMP, Poniedziałek po Zielonych Świątkach, 25-26 grudnia (Boże Narodzenie i Dzień Św. Szczepana), jak również 1 maja - Święto Pracy i 1 listopada - Wszystkich Świętych. Każdy kanton może wyznaczyć sobie także dni wolne od pracy obowiązujące tylko na jego terenie.

1.4. Telefony alarmowe i informacyjne

Telefony alarmowe

Policja - 117

Pogotowie - 144
Straż pożarna - 118
Pomoc drogowa TCS (nieosiągalna z zagranicy) - 140
Szwajcarskie Pogotowie Helikopterowe, Zurych - 1414
Europejski Numer Pogotowia Ratunkowego - 112

Informacja automatyczna (wewnątrz Szwajcarii)

Informacja o numerach krajowych - 111
Informacja o stanie dróg - 163
Informacja o pogodzie - 162
Informacja o miejscach występowania lawin zimą - 187
Informacja turystyczna, zimą informacja dla narciarzy - 120

1.5. Adresy placówek dyplomatycznych

Ambasada Konfederacji Szwajcarskiej

Al. Ujazdowskie 27, 00-540 Warszawa
tel.: (022) 628-04-81,82, fax: (022) 621-05-48
E-mail: var.vertretung@eda.admin.ch

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Bernie

Elfenstraße 20a, Postfach 151, CH-3000 Bern 15
tel. (0-041 31) 358 02 02
fax 0041 31 358 02 16
e-mail: berno.amb.sekretariat@msz.gov.pl; berno.ambasada@msz.gov.pl

Stałe Przedstawicielstwo RP przy Biurze Organizacji Narodów Zjednoczonych w Genewie

Ancienne Route 15
1218 Grand Saconnex
Genewa
Tel. +41-22-710-97-97/98
Fax. +41-22-710-97-99
e-mail: genewa.onz.sekretariat@msz.gov.pl<http://www.genewaonz.msz.gov.pl>

1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.europa.admin.ch>
<http://www.eures.ch>
<http://www.mojaszwajcaria.pl>
<http://www.ch.ch>
<http://www.swisspolitics.org> (strona w j. niemieckim)
<http://www.szwajcaria.net>

2. Praca w Szwajcarii

2.1. Zasady dostępu obywateli Polski do szwajcarskiego rynku pracy oraz pobytu w Szwajcarii.

Od 1 maja 2014 zostały zniesione wszelkie ograniczenia w dostępie do rynku pracy w Szwajcarii dla Polaków, a od 1 stycznia 2017r. te same warunki dostępu do szwajcarskiego rynku pracy dotyczą 28 krajów członkowskich .

Oznacza to, że zdobycie pozwolenia na pobyt i pracę jest tylko i wyłącznie formalnością. Należy pamiętać, że nadal obowiązują pozwolenia na pobyt, po przyjeździe do CH należy udać się do Urzędu Imigracyjnego (Migrationsamt albo Fremdenpolizei) z umową o pracę i wypełnionym wnioskiem (wnioski znajdują się na stronach internetowych urzędów). Po kilku dniach wydawane jest pozwolenie na pobyt i pracę. Na terenie Szwajcarii możemy przebywać i poszukiwać pracy do 3 miesięcy (dokładnie 90 dni). Zalecane jest jednak aby zarejestrować się w urzędzie gminy, gdzie przebywamy.

Zezwolenia są krótko- i długoterminowe. Dla pracowników z innych krajów są nadal obowiązujące. Stosunkowo łatwiej je uzyskać inwestorom, których obecność w Szwajcarii tworzy lub utrzymuje miejsca pracy dla lokalnych pracowników.

Pozwolenie L – tzw. Kurzaufenthaltsbewilligung (Permis de courte durée) – tzw. krótkotrwałe pozwolenie na pobyt. Pozwolenie to jest ważne maksymalnie 364 dni, przed upływem tego czasu należy zgłosić się z ważną umową o pracę do gminy, celem jego przedłużenia. Pozwolenie to daje możliwość pracy w całej Szwajcarii, niezależnie od kantonu, ważne jest również po zmianie adresu zameldowania.

Pozwolenie B – tzw. Aufenthaltsbewilligung (Permis de séjour) – prawo pobytu wydawane na 5 lat. Nie ma konieczności zgłaszania się co roku z umową o pracę.

Po 5 latach zezwolenie typu B może być zamienione na zezwolenie na pobyt stały, pozwalające posiadaczowi na pracę i pobyt w dowolnym miejscu Szwajcarii.

Pozwolenie C – tzw. Niederlassungsbewilligung (Permis d'établissement) - nadawane jest po co najmniej 5 latach posiadania pozwolenia B.

Pozwolenie G – Grenzgänger (Frontaliers) – pozwolenie nadawane osobom, które pracują w Szwajcarii ale mieszkają w innym kraju (są to pracownicy przygraniczni – aby utrzymać pozwolenie G pracownicy przygraniczni powinni wracać do miejsca stałego zamieszkania minimum jeden raz w tygodniu).

Aktualnie blisko 20 % siły roboczej pochodzi z innych krajów, głównie Włoch, Francji, Hiszpanii, Niemiec, Austrii, Wielkiej Brytanii.

Wszelkie informacje na temat zatrudnienia w Szwajcarii znajdują się na stronie:

<http://www.eda.admin.ch>

<http://swissinfo.ch>

Reasumując, obywatele Unii Europejskiej mają swobodę poruszania się w Szwajcarii. Mogą oni przebywać i wykonywać działalność zarobkową w Szwajcarii trzy miesiące bez zezwolenia. Należy tylko zgłosić się w gminie, na terenie której się przebywa. Jeśli działalność trwa dłużej niż trzy miesiące, muszą zgłosić się w swojej gminie oraz złożyć wniosek o zezwolenie na pobyt. Aby otrzymać zezwolenie na pobyt, interesanci muszą przedstawić właściwym władzom następujące dokumenty:

- ważny dowód osobisty,
- umowę o pracę,
- kopię umowy o wynajęcie mieszkania oraz
- 1 zdjęcie paszportowe.

Więcej informacji na temat pobytu w Szwajcarii można znaleźć na stronie:

<http://www.bfm.admin.ch>

Ważne adresy

<http://www.apz.gr.ch>

<http://www.seco.admin.ch>

<http://www.ag.ch>

<http://www.bfm.admin.ch>

<http://www.espace-emploi.ch/>

<http://www.europa.admin.ch/>

<http://www.bbt.admin.ch>

2.1.2. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej w Szwajcarii

Szwajcarskie prawo gwarantuje prowadzenie działalności gospodarczej w zróżnicowanych formach zarówno przez osoby będące obywatelami tego kraju, jak i przez cudzoziemców. Jako najbardziej powszechne występują spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (GmbH), spółki akcyjne (AG); mogą być też tworzone oddziały spółek.

Osoby samozatrudnione (Einzelunternehmen / Raison individuelle), pochodzące z nowych państw członkowskich, mają prawo do prowadzenia niezależnej działalności w Szwajcarii. Muszą w tym celu zgłosić się w gminie zamieszkania i złożyć wniosek o zezwolenie na pobyt dla samozatrudnionych. Jeśli są w stanie udowodnić, że rzeczywiście będą prowadzić niezależną działalność pozwalającą im na zaspokojenie swoich potrzeb, otrzymują zezwolenie na prowadzenie tej działalności na pięć lat. Od momentu przybycia do Szwajcarii osoby chcące osiedlić się w kraju i wykonywać tam własną działalność gospodarczą mają 6 miesięcy na dokonanie tej formalności.

Zasadniczo należy dostarczyć następujące dokumenty:

- zaświadczenie o założeniu firmy (np. wpis do rejestru handlowego – Handelregister / Registre du commerce); W przypadku samozatrudnienia wpis do rejestru handlowego nie jest konieczny, o ile roczny obrót firmy nie przekracza 100 000 CHF, polska ambasada w Bernie zaleca jednak dokonanie wpisu również w sytuacji, gdy obrót jest niższy celem uwiarygodnienia swojej działalności.

- potwierdzenie posiadania siedziby na terenie Szwajcarii (np. umowa najmu lokalu);

- zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego AHV lub ubezpieczenia od następstw wypadków SUAVA;

- dowód uzyskiwania wystarczających, regularnych dochodów, gwarantujących brak konieczności korzystania z opieki społecznej;

- dane księgowe;

- biznesplan.

Po przekroczeniu obrotu w wysokości 100 000,00 CHF osoba samozatrudniona staje się płatnikiem VAT, który wynosi 8% (od 1 stycznia 2011r.)

Koszt oficjalnej rejestracji wynosi ok. 200-500 CHF w zależności od kantonu.

Osoby samozatrudnione prowadzące niezależną działalność tracą prawo do pobytu jeśli nie mogą zaspokoić swoich potrzeb i jeśli muszą uciec się do pomocy społecznej. To dotyczy wszystkich samozatrudnionych będących obywatelami państw UE i EFTY.

Spółki osobowe i kapitałowe

Wyżej wymienione formy spółek najlepiej rozróżnić, porównując ich zalety i wady. Zaletami spółki osobowej wobec kapitałowej są:

- proces założenia jest krótszy i jego koszty są niższe; dotyczy jej mniejsza liczba przepisów; członkowie mogą przejąć samemu funkcję organów;
- podwójne (gospodarcze) opodatkowanie zysku w Szwajcarii można pomniejszyć (w AG zysk jest podwójnie opodatkowany: po raz pierwszy na poziomie samej spółki i po raz drugi jako dywidenda akcjonariuszy);
- spółki osobowe dedykowane są dla bardzo małym przedsiębiorstwom.

Wadami spółki osobowej wobec kapitałowej są:

- odpowiedzialność spółki jest nieograniczona, a udziały są trudno przenośne;
- udziałowcy muszą być imiennie wpisani do rejestru handlowego (brak anonimowości);
- utrudniony jest dostęp do rynku kapitałowego;
- spółka osobowa jest zobowiązana do zabezpieczenia socjalnego;
- spółka kapitałowa nadaje się do przedsiębiorstw z większym kapitałem, w których większą rolę odgrywa wkład kapitału akcjonariuszy i ich odpowiedzialność ma być ograniczona.
- Firma-córka i oddział

Zagraniczna spółka-matka stoi przed decyzją, czy założyć w Szwajcarii firmę-córkę, czy też oddział.

Zalety oddziału wobec prawnie samodzielnej firmy-córki:

- nie jest wymagany kapitał własny: wystarczy oddanie do dyspozycji nieokreślonej w przepisach dotacji zagranicznej firmy-matki;
- utworzenie jej jest nieco prostsze i tańsze niż spółki kapitałowej: nie ma opłaty skarbowej (Stempelsteuer) ani podatku obrachunkowego (Verrechnungssteuer) przy transferze zysku;
- nie jest wymagany partner szwajcarski, jeśli zagraniczna spółka osobowa powstaje w formie oddziału.
- oddział jest korzystny głównie ze względów podatkowych.

Wady oddziału wobec firmy-córki:

- kierownictwo zagranicznej spółki-matki współodpowiada za interesy oddziału.
- nie istnieją prawnie-zobowiązaniowe (dłużne) związki między firmą-matką i oddziałem.

Spółka-córka nadaje się do prowadzenia interesów, w których spółka-matka chciałaby być tylko zaangażowana finansowo i dla której ważny jest szwajcarski charakter siedziby.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (GmbH i SarL) i spółka akcyjna

Zalety sp. z o.o. wobec spółki akcyjnej:

- niewielki minimalny kapitał założycielski i nieduże koszty strukturalne;
- upoważniony jednoosobowo do podpisu kierownik musi być mieszkańcem Szwajcarii, ale niekoniecznie jej obywatelem;
- fakultatywne jest stałe korzystanie z usług firmy rewizyjnej.

Wady sp. z o.o. wobec spółki akcyjnej:

- kapitał zakładowy nie może przekroczyć 2 mln CHF;
- brak anonimowości spółki jako reguła;
- utrudnione przenoszenie udziałów.

Zasadą jest, że zakładaniem spółek zajmują się wyspecjalizowani prawnicy bądź kancelarie adwokackie. Koszt usługi notarialnej przy zakładaniu spółki z o.o. to ok. 500-900 CHF, koszt wpisu do rejestru handlowego (Handelregister / Registre du commerce) to 700-900 CHF.

Przeciętny czas założenia spółki akcyjnej od momentu powzięcia decyzji do rozpoczęcia działalności wynosi ok. 6 tygodni i rozkłada się następująco:

Do zarejestrowania spółki z o. o. potrzebne są następujące informacje i dokumenty:

- dane personalne założyciela (jego przedstawiciela), kierownika i innych osób upoważnionych do reprezentowania spółki,
- wnioski do rejestru handlowego zaopatrzone w urzędowo poświadczone podpisy wszystkich członków zarządu spółki oraz osób upoważnionych (2-stronicowy, 12-punktowy formularz do otrzymania w urzędzie rejestrującym lub Internecie),
- notarialny akt założycielski,
- odpowiadający przepisom ustawowym statut,
- dowód świadczący, że ustawowo albo w statucie określony kapitał zakładowy (kapitał początkowy od 20 000 CHF) został opłacony albo pokryty w inny zapisany tam sposób. Należy przedłożyć dowód, że wpłaty pieniężne i aporty są do swobodnej dyspozycji spółki, jak również informację kto wpłacił jaką kwotę,
- wyciąg z rejestru handlowego spółki (albo osoby prawnej), która jest współzałożycielem sp. z o.o. - o ile spółka ta ma swą siedzibę w innym kantonie,
- adres spółki z jej siedzibą,
- tzw. „oświadczenie Stampa” będące deklaracją spełnienia wymogów ustawowych (głównie kodeksu zobowiązań). Jest to jednostronicowy urzędowy druk podpisywany przez upoważnione osoby, gdzie wpisuje się jedynie nazwę i siedzibę firmy.

Obok ww. dokumentów należy dołączyć tzw. „oświadczenie Lex-Friedrich”, o ile spółka zamierza nabyć nieruchomości, które nie będą służyły jej jako miejsce zakładu/ów. (Jednostronicowy urzędowy formularz do wypełnienia i podpisania przez osoby składające wniosek rejestrowy.)

W zależności od wymogów może być konieczne też dołączenie innych dokumentów takich jak: protokół zarządu o udzieleniu upoważnienia do podpisów przez inne osoby, umowy o wkładach rzeczowych z załącznikami (spis z natury, bilans przejęcia); tłumaczenia i inne.

Protokół z zebrania założycielskiego spółki oraz wyboru jej organów musi być sporządzony i poświadczony przez notariusza. (Dokumenty te przedkłada się przy wniosku o wpis do rejestru handlowego, jako załącznik).

Spółki rejestrowane są w poszczególnych (26) urzędach kantonalnych, które prowadzą ich rejestry handlowe (Handelsregisteramt - urząd rejestru handlowego). W spółkach akcyjnych połowa członków zarządu musi posiadać obywatelstwo szwajcarskie i na stałe mieszkać w Szwajcarii. Pozostali członkowie zarządu, aby podjąć swoje funkcje muszą wykazać się co najmniej zgodą na pobyt i pracę.

Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością muszą prowadzić księgowość, płacić podatek korporacyjny od zysku firmy, a właściciel musi sobie samemu wypłacać pensję i opłacać ubezpieczenia, jak zwykłemu pracownikowi.

W 2010 r. Federalny Sekretariat ds. Gospodarczych SECO uruchomił aplikację on-line pod nazwą StartBiz umożliwiającą założenie firmy.

<http://www.startbiz.ch>

2.1.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.treffpunkt-arbeit.ch>

<http://www.eures.europa.eu>

<http://www.kmu.admin.ch> (dla zakładających i prowadzących własną działalność gospodarczą)

<http://www.swissinfo.ch/eng/self-employment/29236344>

<http://www.zefix.ch> (Centralny Indeks Firm)

www.shab.ch (Szwajcarski Urzędowy Biuletyn Gospodarczy)

2.1.4. Staże zawodowe

Młode osoby zainteresowane stażami w szwajcarskich przedsiębiorstwach mogą bez ograniczeń wybierać miejsca odbywania się stażu. Po przyjeździe do Szwajcarii muszą jedynie podać w

urzędzie kantonu adres zamieszkania i okazać kontrakt o staż aby uzyskać pozwolenie na pobyt (które jest również pozwoleniem na pracę).

Młodzi stażyści mogą podejmować pracę w Szwajcarii, w wyuczonym zawodzie w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych i językowych, jeżeli spełniają następujące warunki:

- mają ukończone 18 lat i nie przekroczyli 35 lat,
- ukończyli co najmniej zasadniczą szkołę zawodową,
- są/będą zatrudnieni w zawodzie wyuczonym w szkole zawodowej lub innej szkole średniej lub wyższej.

Wynagrodzenie stażysty jest naliczane według stawek obowiązujących w danym kantonie lub obowiązujących układów zbiorowych, składki na ubezpieczenie zdrowotne są obligatoryjne. Osobom, które nie ukończyły jeszcze 20 lat przysługuje rocznie 5 tygodni urlopu, osobom, które przekroczyły już wiek 20 lat - 4 tygodnie.

Istnieją dwa sposoby poszukiwania ofert pracy dla stażystów:

- poprzez ogłoszenia ofert pracy w Internecie, urzędach pracy oraz w prasie,
- poprzez organizacje, które zajmują się programami staży, m.in. AIESEC (Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales) – jedną z największych międzynarodowych organizacji studenckich.

<http://aiesec.org/>

Więcej informacji na stronie:

<https://www.eda.admin.ch/countries/canada/fr/home/relations-bilaterales/programme-de-mobilite-des-jeunes/poste-de-stagiaire.html>

<http://www.ch-go.ch/>

<http://www.etudionsaletranger.fr/stage-en-suisse>

2.1.5. Stypendia

Istnieje kilka możliwości pozyskania wsparcia finansowego na pokrycie kosztów studiów w Szwajcarii:

- Stypendia rządowe

Pomiędzy Szwajcarią a Polską obowiązuje umowa międzyrządowa przewidująca coroczną wymianę 4 stypendystów na okres 12 miesięcy na zasadzie wzajemności. **Termin składania podań dla obywateli polskich mija 30 listopada każdego roku** (dla obywateli szwajcarskich jest to 1 marca). Dokumenty należy składać za pośrednictwem własnej uczelni do Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, która następnie przesyła je do Ambasady Szwajcarii w Warszawie. Tutaj przeprowadzane są rozmowy kwalifikacyjne. Stypendia skierowane są w pierwszym rzędzie do studentów studiów doktoranckich i postdoktorskich (kierunki naukowo-badawcze) a także do studentów uczelni artystycznych i filologicznych (letnie kursy językowe). Okres wsparcia nie przekracza okresu dwóch semestrów. Można jednak starać się o przedłużenie okresu wsparcia finansowego. Miesięczna kwota stypendium to ok. 2500-2600 franków szwajcarskich. Stypendyści samodzielnie pokrywają koszty zakwaterowania, wyżywienia i przejazdów środkami komunikacji (dla przykładu: miesięczny koszt wynajmu pokoju w akademiku wynosi ok. 550 franków szwajcarskich; karnet na komunikację miejską w Bernie to wydatek ok. 100 franków).

Osoby, które spełniają kryteria formalne otrzymają drogą mailową do wypełnienia formularze szwajcarskie wraz z objaśnieniami. Należy złożyć 3 komplety dokumentów (oryginał + 2 kopie) w nieprzekraczalnym terminie **15 listopada 2017 r.** Dokumenty zostają następnie przekazane do Ambasady Szwajcarii w Warszawie, która, po dokonaniu weryfikacji formalnej, przekazuje je stronie szwajcarskiej. Wyniki zostaną ogłoszone w maju 2018 r. Należy zwrócić uwagę na kolejność umieszczania dokumentów oraz zwrócić uwagę na to, że 2 listy rekomendacyjne powinny być złożone na specjalnych formularzach. Nie należy zszywać dokumentów ani nie umieszczać ich w koszulkach.

Więcej informacji na stronie: <https://www.sbf.admin.ch>

Stypendia wypłaca strona szwajcarska. Szczegółowe informacje dotyczące stypendiów można także uzyskać w Ambasadzie Szwajcarii w Warszawie:

Ambasada Szwajcarii
Aleje Ujazdowskie 27
00-540 Warszawa
E-mail: var.vertretung@eda.admin.ch

Więcej informacji również na stronach internetowych:

<http://www.buwiwm.edu.pl/szwajcaria>
<https://www.sbf.admin.ch/sbf/en/home.html>

- Stypendia ERASMUS-SOCRATES

W 2017 r. Szwajcaria została wyłączona z programu Erasmus 2017/18. Można aplikować na wyjazd do Szwajcarii lecz wyjazdy te nie będą mogły być finansowane z budżetu programu Erasmus+.

Portale z ofertami staży w Szwajcarii:

<http://iagora.com>
<http://www.students.ch>
<https://internships.jobs/che/jobs/>

- Wewnętrzne systemy stypendialne szwajcarskich uczelni:

Uczelnie szwajcarskie dysponują własnymi systemami wspierania finansowego studentów. Część z nich uzależniona jest od osiągnięć naukowych studentów, część od przedstawionych dokumentów potwierdzających zasoby finansowe rodziny.

Dokładne informacje umieszczone są na stronach internetowych poszczególnych uczelni:
<http://www.crus.ch>

2.2. Sposoby poszukiwania pracy w Szwajcarii

Liczne wolne posady nie są publikowane ani w gazetach, ani w Internecie, gdyż są zajmowane wewnętrznie lub oferowane osobom, które zwracają się bezpośrednio do przedsiębiorstwa.

Dlatego też osobiste kontakty oraz publiczne i prywatne agencje pośrednictwa pracy są najlepszą drogą do zapoznania się z rynkiem pracy. W niektórych dziedzinach, jak budownictwo, sprzedaż i hotelarstwo, informacja o ogromnej większości posad jest przekazywana ustnie.

Wiele przedsiębiorstw publikuje swoje oferty posad na własnej stronie internetowej. Wyszukiwarki pomogą w ich znalezieniu. Adresy większości przedsiębiorstw szwajcarskich znajdują się pod rubryką prezentującą członków („Mitglieder”, „Membres”) na przykład: Economie Suisse (organizacja przedsiębiorstw szwajcarskich), Swissmem (organizacja szwajcarskiego przemysłu

maszynowego, wyposażenia elektrycznego i metalowego), FH (Szwajcarska Federacja Zegarmistrzowska), SGCI (organizacja przemysłu chemicznego i farmaceutycznego)

2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia

Jeśli akurat znajdujemy się w Szwajcarii, możemy zgłosić się do Regionalnego Pośrednictwa Pracy w miejscu zamieszkania (pobytu) i skorzystać z bezpłatnego pośrednictwa pracy.

Przydatna może okazać się strona: <http://www.treffpunkt-arbeit.ch>, gdzie zamieszczane są oferty pracy szwajcarskich urzędów pracy.

Również na stronach Ministerstwa Gospodarki <http://www.seco.admin.ch> można znaleźć informacje nt. możliwości podjęcia pracy.

2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES

Sieć EURES UE ma na celu popieranie mobilności pracowników na terenie Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Jej bank danych on-line zawiera tysiące ofert wolnych posadw tym również w Szwajcarii.

<http://www.eures.europa.eu> (Europejski Portal Mobilności Zawodowej)

Strona internetowa Europejskich Służb Zatrudnienia EURES w Szwajcarii <http://www.eures.ch>

2.2.3. Prywatne agencje pośrednictwa pracy

Prywatne agencje pośrednictwa pracy pomagają poszukującemu pracy znaleźć ofertę pracy. Jeśli poszukiwanie powiedzie się (miedzy poszukującym pracy a pracodawcą zostanie podpisana umowa), pośrednik może pobrać od osoby poszukującej pracy opłatę, tzw. prowizję. Jeśli pośrednictwo jest płatne, należy z klientem zawrzeć pisemną umowę. Na pośrednika nałożone są jednak limity wysokości opłat za usługę, których przekroczyć nie można. Nie ma natomiast żadnych ograniczeń dotyczących wysokości opłat pobieranych od zainteresowanego pracodawcy.

Prywatne agencje pośrednictwa pracy muszą posiadać zezwolenie na prowadzenie pośrednictwa pracy wydane przez właściwy Kantonowy Urząd Pracy. Niezbędne jest również pozwolenie Ministra Gospodarki (seco) - jeśli pośrednictwo ma dotyczyć obcokrajowców, bądź obejmować ma pośrednictwo poza granice Szwajcarii.

Przykładowe prywatne agencje pośrednictwa pracy:

<http://www.addeco.ch/de-ch>

<http://www.aktivpersonal.ch>

<http://www.alfa.ch>

<http://www.permed.ch>

<http://randstad.ch>

<http://manpower.ch>

<http://www.global-personal.ch>

Kompletna lista agencji upoważnionych do świadczenia usług w tej dziedzinie znajduje się pod adresem: www.avg-seco.admin.ch.

2.2.4. Prasa

Wolne posady często publikowane są w specjalnych dodatkach do głównych gazet. Najbardziej znane z nich to:

- „Emploi&Formation” (Le Temps w Genewie i Lozannie),
- „Dossier Emploi” (24 heures w Lozannie),
- „Stellefant” (Basler Zeitung w Bazylei),

- „Stellenmarkt” (Bund i Berner Zeitung w Bernie),
- „Stellen-Anzeiger” et „Alpha” (Tages-Anzeiger i SonntagsZeitung w Zurychu) oraz „
- “NZZ-executive” (Neue Zürcher Zeitung w Zurychu)
- “Corriere del Ticino” (dla kantonu Tessyn).

2.2.5. Inne sposoby poszukiwania pracy

Innym sposobem poszukiwania pracy w Szwajcarii jest przeglądanie ofert pracy zamieszczanych w internetowych portalach pracy.

2.2.6. Ubieganie się o pracę - wymagane dokumenty

Pełny zestaw dokumentów aplikacyjnych w Szwajcarii zawiera z reguły list motywacyjny, życiorys (CV) oraz kopie świadectw pracy i dyplomów. Wszystkie dokumenty muszą być zredagowane w jednym z języków narodowych (francuski, niemiecki, włoski). Przedsiębiorstwa wielonarodowe akceptują również aplikacje zredagowane po angielsku. Należy zadbać o przejrzystą i właściwą formę graficzną listu motywacyjnego i całej aplikacji.

Wskazówki dotyczące sporządzania CV:

- CV może mieć strukturę chronologiczną, odwrotnie chronologiczną lub funkcyjną,
- szwajcarscy pracodawcy przywiązują szczególną uwagę do doświadczenia zawodowego, które powinno być udokumentowane;
- połóż nacisk na wszelkiego rodzaju prace (dorywcze, wakacyjne) podejmowane przez Ciebie tylko jeśli aplikujesz na ofertę pracy sezonowej lub dorywczej, w przeciwnym razie uwydatnij doświadczenie wymagane w ofercie przez pracodawcę;
- dowiedz się, jakiego języka (niemieckiego, francuskiego czy włoskiego) używa się w danej firmie i napisz swoje CV w tym języku.
- CV powinno być sporządzone w tradycyjnej formie, szwajcarscy pracodawcy zwracają też uwagę na przejrzystość i schludność dokumentu.

Wskazówki dotyczące sporządzenia listu motywacyjnego:

- list motywacyjny kierowany do szwajcarskiego pracodawcy powinien być krótki (maksymalnie 1 strona A4), spersonalizowany, treściwy i napisany odręcznie,
- używaj formalnego stylu,
- nawiąż w treści listu do ogłoszenia o pracę, na które odpowiadasz.

Świadectwa pracy

Wymagane jest dołączenie kserokopii wszystkich świadectw pracy. Dużą rolę przypisuje się także dyplomom.

Procedura rekrutacyjna:

- przygotuj odpowiedzi na pytania dotyczące danej firmy i Twoich motywów ubiegania się o pracę w niej,
- będziesz musiał poprzeć swoje osiągnięcia konkretnymi przykładami z życia,
- w większości przypadków Twój przyszły szef będzie obecny podczas rozmowy kwalifikacyjnej,
- czasami podczas rekrutacji stosuje się testy psychologiczne i psychometryczne.

2.2.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.jobup.ch> - portal z ofertami pracy z różnych branż

<http://www.alpha.ch> - portal z ofertami pracy dla kadr i specjalistów

<http://www.jobhotel.ch> - portal z ofertami pracy w branży hotelarskiej i gastronomicznej

<http://www.europass.cedefop.europa.eu>

<http://www.espace-emploi.ch/> - Regionalne Pośrednictwa Pracy
<http://www.swiss-medical.ch> - portal z ofertami pracy dla branży medycznej
<http://www.fmhjob.ch> - oferty pracy dla lekarzy i branży medycznej
<http://www.jobs-ohne-grenzen.org> - portal Partnerstwa Transgranicznego Eures Bodensee
<http://www.awa.sg.ch>
<http://www.ch.ch>
<http://www.avg-seco.admin.ch>
www.avg-seco.admin.ch/WebVerzeichnis/ServletWebVerzeichnis - rejestr wszystkich firm zajmujących się pośrednictwem pracy.
<http://www.treffpunkt-arbeit.ch> - oferty pracy szwajcarskich urzędów pracy
<http://berno.msz.gov.pl/pl>

2.3. Warunki pracy

2.3.1. Rodzaje umów o pracę

Umowa o pracę pociąga za sobą różne prawa i obowiązki, m.in. obowiązek świadczenia pracy, obowiązek wypłaty wynagrodzenia i świadczeń socjalnych. Porozumienie może zostać także zawarte w sposób milczący, co oznacza, iż umowa jest ważna również w sytuacji, kiedy strony nie nadały jej formy pisemnej. W przypadku niektórych umów ich forma pisemna jest obligatoryjna. Dotyczy to w szczególności umów o naukę zawodu z pracodawcą, umów o zatrudnieniu komiwojażerów i marynarzy. Osoby niepełnoletnie oraz osoby pozostające pod opieką do zawarcia umowy o pracę potrzebują zgody swego przedstawiciela prawnego.

Indywidualna umowa o pracę - Einzelarbeitsvertrag opisana jest w szwajcarskim kodeksie pracy w następujący sposób:

1. Wskutek zawarcia indywidualnej umowy o pracę pracownik zobowiązuje się do świadczenia pracy na rzecz pracodawcy przez czas określony lub nieokreślony, a pracodawca zobowiązuje się do wypłaty wynagrodzenia obliczanego wg okresów czasu (płaca za czas pracy) lub wg wykonanej pracy (płaca akordowa).
2. Jako indywidualna umowa o pracę traktowana jest także umowa, w wyniku której pracodawca zobowiązuje się do regularnego świadczenia pracy na rzecz pracodawcy w wymiarze godzinowym, na pół etatu lub w określone dni (praca w częściowym wymiarze godzin).

Ustawa nie wymaga stosowania jakiejś specjalnej formy umowy o pracę, a więc w zasadzie istnieje możliwość zawierania umów o pracę w formie ustnej. Praktyka jednak nakazuje stosowanie formy pisemnej przy umowach o pracę. Zachowanie formy pisemnej może być jednak ustawowo przewidziane w przypadku zbiorowej umowy pracy (GAV) oraz w odniesieniu do poszczególnych form umów (np. umowa o naukę zawodu z pracodawcą, umowa o pracę w ramach wypożyczenia personelu). Warunki podjęcia pracy są często uregulowane w zbiorowej lub normalnej umowie pracy.

Zbiorowa umowa pracy - Gesamtarbeitsvertrag (GAV)

Zbiorowe umowy pracy zawierane są pomiędzy pracodawcami (lub związkami pracodawców) a związkami pracowników. Określają one relacje pomiędzy pracodawcami a pracownikami. Ponadto zbiorowa umowa pracy bliżej określa zarówno warunki zawarcia względnie rozwiązania umowy, a także reguluje warunki pracy. Postanowienia zbiorowej umowy pracy stosuje się w sytuacji, gdy pracodawca podpisał taką umowę lub jest członkiem związku pracodawców, który to związek zbiorową umowę pracy podpisał. Państwo lub kanton może uznać stosowanie danej zbiorowej umowy pracy za wiążące dla całego danego sektora zawodowego.

Normalna umowa pracy – Normalarbeitsvertrag (NAV)

Normalne umowy pracy wydawane są przez urzędy dla określonych sektorów zawodowych. Regulują one sprawy związane z zawieraniem i rozwiązywaniem takich umów oraz ogólne warunki pracy. Adresatami normalnych umów pracy są wszystkie osoby zatrudnione w danym sektorze zawodowym (np. państwowa normalna umowa pracy dla wszystkich asystentów medycznych,

kantonalna normalna umowa pracy dla zatrudnionych w rolnictwie i w usługach domowych, etc.). Normalne umowy pracy wydawane są przez odpowiednie szczeble administracji: przez Bundesrat, jeżeli normalna umowa pracy odnosi się do kilku kantonów (dotyczy to głównie sektora ochrony zdrowia i sektora społecznego) lub przez właściwy urząd kantonalny, jeżeli adresatem danej normalnej umowy pracy jest tylko jeden kanton (dotyczy to np. sektora rolniczego i usług domowych). Normalna umowa pracy tak długo zachowuje swoją ważność, jak długo nie zostanie zawarta inna pisemna umowa o pracę. Dlatego też w umowie o pracę można zamieścić regulacje odbiegające w treści od tych zawartych w normalnej umowie pracy.

Umowa o pracę zawarta na czas określony

Ten rodzaj umowy, którego okres ważności jest określony i przyjęty przez obie strony umowy (pracodawcę i pracownika), traci swoją ważność po upływie okresu, na który umowa została zawarta, co niekoniecznie musi automatycznie oznaczać wypowiedzenie umowy. Jeżeli umowa o pracę po upływie jej okresu ważności milcząco zostaje przedłużona przez obie strony, wówczas traktowana ona jest jako umowa na czas nieokreślony. W zasadzie nie można jej wcześniej wypowiedzieć.

Umowa o pracę na czas nieokreślony

Ten rodzaj umowy, którego okres ważności jest nieokreślony, może być rozwiązany przez jedną ze stron z zachowaniem okresu i terminu wypowiedzenia. Strona wypowiadająca umowę musi na żądanie drugiej strony uzasadnić wypowiedzenie w formie pisemnej. Ponadto pracodawca i pracownik w dowolnym czasie mogą podjąć decyzję o zakończeniu stosunku pracy. W takiej sytuacji mówi się o sporządzonej za obopólnym porozumieniem stron umowie wypowiedzenia.

Umowa o pracę powinna zawierać następujące elementy:

- nazwę obydwu umawiających się stron,
- datę rozpoczęcia pracy,
- rodzaj wykonywanej pracy (ewentualnie uzupełniony przez specyfikację wymagań, opis zadań, itd.),
- czas pracy (minimalny i maksymalny wymiar czasu oraz szczególne ustalenia dotyczące np. pracy w porze nocnej lub w niedzielę, itd.),
- okres próbnny, nie mogący przekraczać trzech miesięcy,
- okres wypowiedzenia umowy,
- urlop,
- wynagrodzenie (wysokość wynagrodzenia, odliczenia, ewentualne świadczenia, trzynasty miesiąc wynagrodzenia, udział w zyskach, wypłata wynagrodzenia w wypadku choroby),
- urlop macierzyński,
- zawodowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej,
- fundusz emerytalny.

2.3.2. Czas pracy

Prawo szwajcarskie ustanawia maksymalny tygodniowy czas pracy dla zatrudnionych w zakładach przemysłowych, dla personelu biurowego, personelu technicznego i zatrudnionych w innych branżach, wliczając w to personel zatrudniony przy sprzedaży w dużych przedsiębiorstwach handlu detalicznego, na 45 godzin. Wszystkich innych zatrudnionych nie wykonujących samodzielnej działalności zarobkowej obowiązuje czas pracy od 40 do 50 godzin tygodniowo (limit to 50 godzin).

W zasadzie określenie czasu pracy leży w gestii pracodawcy; musi on jednakże stosować się do ustawowo przyjętych kryteriów (okresy odpoczynku, przerwy, urlop, czas wolny w weekendy, zakaz pracy w porze nocnej i w niedziele), a także musi przed określeniem harmonogramu czasu pracy zasięgnąć opinii zatrudnionych w celu uwzględnienia w ramach istniejących możliwości

osobistych potrzeb pracowników. W myśl kodeksu pracy za nadgodziny traktuje się godziny wykraczające poza maksymalny czas pracy w tygodniu wynoszący 40 lub 50 godzin. Pracodawca jest zobowiązany do zapłaty za nadgodziny wynoszącej 125% normalnego wynagrodzenia lub - jeżeli pracownik wyraża na to zgodę - zamiar nadgodzin na czas wolny, którego długość jest co najmniej równa sumie nadgodzin.

2.3.3. Urlop wypoczynkowy

Ustalony ustawowo minimalny czas trwania urlopu wynosi:

- cztery tygodnie dla pracowników i dla uczących się zawodu powyżej 20-go roku życia;
- pięć tygodni dla pracowników i dla uczących się zawodu do ukończonego 20-go roku życia.

Taki minimalny czas trwania urlopu może być zwiększony wskutek uzgodnień zawartych w umowie. I tak zbiorowe umowy pracy przewidują często dłuższe urlopy, a mianowicie dla pracowników, którzy mają określoną ilość lat wysługi i/lub osiągnęli określony wiek. Z drugiej strony czas trwania urlopu może zostać obniżony, jeżeli dana osoba nie pracowała przez długi okres czasu, czy to wskutek przewlekłej choroby uniemożliwiającej jej świadczenie pracy i zmuszającej do wzięcia dużego bezpłatnego urlopu, czy też z innych powodów.

Inne rodzaje urlopów

W Szwajcarii obowiązuje cały szereg różnych rodzajów urlopów gwarantowanych z mocy ustawy lub na podstawie zbiorowych umów pracy mających stworzyć zatrudnionym przyjemniejsze ramy funkcjonowania w świecie pracy. Mianowicie zatrudnionym i uczącym się zawodu w wieku poniżej 30 lat, angażującym się nieodpłatnie na rzecz młodzieży, przysługuje raz w roku w ramach urlopu młodzieżowego pięć dodatkowych dni wolnych od pracy. Ponadto pracodawca jest obowiązany przyznać swoim pracownikom dni i godziny zwyczajowo wolne od pracy, np. na okoliczność ślubu, urodzin dziecka/dzieci, zgonu bliskich krewnych lub znajomych lub w przypadku zmiany miejsca zamieszkania. Urlop macierzyński trwa 14 tygodni, warunkiem otrzymania urlopu macierzyńskiego jest opłacanie ubezpieczenia AVS/AVH przez minimum 9 miesięcy przed porodem oraz świadczenie pracy przez minimum 5 miesięcy przed narodzinami dziecka.

2.3.4. Wynagrodzenie za pracę

Szwajcaria nie ma ustawowej płacy minimalnej. W 2017 r. władze kantonu Neuchâtel ustanowiły jednak minimalną stawkę za godzinę pracy – 20 CHF. Pensja pracownika zależy od poziomu wykształcenia, branży zawodowej, doświadczenia, regionu a także od wieku. Tylko niektóre układy zbiorowe pracy określają minimalną stawkę. Jednak ogólny poziom płac jest wyższy niż w innych krajach europejskich. Średnia płaca wynosi 6210 CHF, w branży medycznej jest to 12302 CHF, w branży bankowej 11450 CHF a w branży telekomunikacyjnej 9200 CHF.

W chwili obecnej pensje w Szwajcarii ciągle jeszcze określane są wg zasady wysługi lat. Tymczasem pracodawcy w sektorze publicznym i prywatnym coraz częściej przechodzą do systemu płacy w zależności od wydajności pracownika. Pensje kobiet - niezależnie od poziomu kwalifikacji zawodowych - jednak ogólnie są niższe niż pensje mężczyzn. Politycy i partnerzy społeczni pracują jednakże wytrwale nad zniwelowaniem tych różnic. Stosownie do artykułu 12 nowej konstytucji (weszła w życie od 1 stycznia 2000) obowiązuje prawo do otrzymania pomocy w sytuacjach kryzysowych: jeżeli ktoś znalazł się w ciężkiej sytuacji i nie jest w stanie zapewnić sobie środków do życia, przysługuje mu prawo do pomocy i opieki oraz do środków niezbędnych do godnego życia.

2.3.5. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.treffpunkt-arbeit.ch>

<http://www.seco-admin.ch>

<http://www.ch.ch>

2.4. Podatki

W Szwajcarii, obok podatków określonych w konstytucji dla federacji, każdy kanton ustala własne podatki. Również gminy (jest ich ok. 3000) w ramach przepisów kantonalnych określają własne stawki podatków.

- Na szczeblu centralnym podatki bezpośrednie to: podatek dochodowy, podatek od zysku, podatek obrachunkowy (Verrechnungssteuer), opłata skarbową (Stempelabgaben), a podatki pośrednie to: podatek od wartości dodanej VAT, podatek od tytoniu, podatek od piwa, podatek od wyrobów spirytusowych, podatek od oleju mineralnego, podatek samochodowy, cła.
- W 26 kantonach pobierane są następujące podatki: podatki dochodowe, majątkowe i inne opłaty
 - podatek dochodowy i majątkowy, podatek pogłówny, osobowy i od gospodarstwa domowego, podatek od spadków i darowizn, podatek od zysku z nieruchomości, podatek od kupna-sprzedaży, podatek od nieruchomości, podatek od wygranych na loterii oraz podatki od posiadania i wydatków - podatek od samochodów, od psów, od rozrywek, opłata skarbową, podatek od reklamy, od budowli wodnych, inne.

W 3000 gmin pobierane są również podatki dochodowe, majątkowe i inne opłaty (9 rodzajów) oraz podatki od posiadania i wydatków (3 rodzaje). Mogą to zrobić tylko wtedy, gdy są do tego upoważnione przez Kanton w ich jurysdykcji podatkowej. Nazwy podatków gminnych pokrywają się w dużej mierze z podatkami kantonowymi.

W niektórych kantonach podatek kościelny pobierany jest z urzędu.

Zagraniczni pracownicy nie posiadający zezwolenia na stałe osiedlenie, lecz przebywający w Szwajcarii lub mający tam miejsce zamieszkania dla celów podatkowych, muszą płacić podatek pobierany u źródła (bezpośrednio potrącany z wynagrodzenia). Dla płac brutto przekraczających 120 000 franków końcowe rozliczenie następuje retrospektywnie.

2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych

Podatek dochodowy jest narzucany przez rząd federalny, a także przez 26 kantonów, które współtworzą państwo szwajcarskie. Obowiązek podatkowy dla jedyne go właściciela (i jakichkolwiek innych osób prywatnych) jest oparty o podatek dochodowy od jego zysków. Należy regulować podatek dochodowy (bezpośredni podatek federalny), gdy dochody danej osoby przekraczają 12 600 CHF (24 500 CHF na małżeństwo, ponieważ dochody małżonków są sumowane do celów podatkowych).

Zagraniczni pracownicy traktowani są pod względem podatków jak obywatele szwajcarscy. Cudzoziemcy mają prawo do zwrotu podatku od odsetek, którego to prawa nie mają Szwajcarzy.

2.4.2. Podatek VAT

Podatek VAT w wysokości 8% (od 1.01.2018 r. 7,7%) zawarty jest w cenach. Niższa stawka 3,8% (3,7 % od 1.01.2018 r.) stosowana jest przy pobytach w hotelu (łącznie z wynajmem pokoju i śniadaniem). Są także pewne towary i usługi, które korzystają z obniżonej stawki VAT w wysokości 2,5 %. Obniżoną stawkę stosuje się do wody, artykułów spożywczych np. napojów bezalkoholowych, wieprzowiny, drobiu, ryb, zbóż i nasion (z wyjątkiem alkoholi i posiłków gotowanych – tu 8%), medycyny i leków, gazet i czasopism. Zwrot podatku VAT można otrzymać w przypadku rachunków na kwotę co najmniej 500 CHF. Odnośnie procedur turyści powinni poradzić się sprzedawcy. Formularz zwrotu podatku VAT musi być podstemplowany przez służby

celne przy wyjeździe ze Szwajcarii, a następnie odesłany do sklepu. Zwrot podatku VAT w przypadku rachunków hotelowych nie jest możliwy.

2.4.3. Inne podatki i opłaty lokalne

Podatek dochodowy w Szwajcarii pobiera zarówno państwo (podatek federalny), jak również kantony i gminy (podatki państwowe i gminne). Ze względu na to, iż każdy z 26-ciu kantonów posiada swoją własną ustawę podatkową, obciążenie podatkowe w poszczególnych kantonach jest różne. Zasadniczo osoby objęte obowiązkiem płacenia podatków muszą raz w roku wypełnić deklarację podatkową. Na podstawie tych deklaracji określa się czynniki podatkowe (dochód i majątek) i określa wysokość podatków.

Większość kantonów nie stosuje tej zasady samodeklarowania podatkowego w odniesieniu do osób zamieszkałych za granicą lub do zatrudnionych w Szwajcarii cudzoziemców nie posiadających zgody na osiedlenie się; w odniesieniu do tego kręgu osób obowiązują podatki dochodowe (nakładane przez państwo, kantony i gminy) potrącane przez pracodawcę bezpośrednio z ich pensji (opodatkowanie źródłowe). Tym samym podatek jest odprowadzony.

Jeżeli przy zawieraniu umowy o pracę strony uzgadniają określoną wysokość wynagrodzenia, wówczas kwota ta jest kwotą brutto, która będzie pomniejszona o kwoty z tytułu odliczeń socjalnych. Takie odliczenia to:

- ubezpieczenie na wypadek bezrobocia (AC), 2,2% za pensje do CHF 148 200 . 1% za elementy składowe pensji powyżej 148 200 CHF; ubezpieczenie na starość i ubezpieczenie najbliższych na wypadek śmierci (AVS), ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa (AI), ubezpieczenie na wypadek niemożności wykonywania pracy (EPP), 8,4%,
- emerytura zawodowa (LPP), 25-34 lata 7 %; 35-44 lata: 10 %; 45-54 lata: 15 % oraz 55-65/64 lata 18 %;
- ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków (UV), ok. 0,8%.

W odniesieniu do AC, AVS/AI i PP obowiązują stałe, ustalone przez ustawodawcę stawki procentowe. Inne odliczenia mogą się różnić pod względem ich wysokości w zależności od ubezpieczenia pracodawcy.

Kolejnym odliczeniem może być podatek źródłowy, w zależności od kantonu kwoty te mogą się bardzo różnić od siebie.

2.4.4. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.steuerrevue.ch>

<http://www.steuer.bs.ch/>

<http://www.fin.be.ch>

<http://www.dr-fischer-partner.ch/>

<http://www.economiesuisse.ch>

<http://www.mwst.ch/>

<http://www.steuerkonferenz.ch>

<http://www.steueramt.ch/>

<http://www.zug.ch/tax/>

<http://www.teledata.ch>

<http://www.travailler-en-suisse.ch>

2.5. Zabezpieczenia społeczne

Szwajcarski system zabezpieczenia społecznego jest dosyć kompleksowy: każda branża ma swoje cechy, co jest związane z federalizmem. Jeśli kompetencja prawodawcza w danej dziedzinie nie została przekazana Konfederacji, należy ona do poszczególnych kantonów. Zabezpieczenie

społeczne pokrywa ryzyka takie jak choroba, choroba i wypadek zawodowy, starość, zgon i inwalidztwo (podstawowy system zabezpieczenia społecznego), bezrobocie i świadczenia rodzinne.

Więcej o zabezpieczeniach społecznych w Szwajcarii:

<http://www.ofsp.admin.ch>

2.5.1. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych - beneficjenci i warunki uzyskania

2.5.1.1. Emerytura

Państwowy system ubezpieczeń na starość i najbliższych krewnych na wypadek zgonu (AVS, 1. filar), fundusz emerytalny zawodowy (BPP, 2. filar) oraz fundusz emerytalny indywidualny (3. filar) zapewniają świadczenia z tytułu ubezpieczenia na starość.

Mężczyźni, którzy ukończyli 65 lat i kobiety, które ukończyły 64 lata mają prawo do emerytury. Jej wypłata może być przyśpieszona o rok lub dwa lata (obniżenie o 6,8 % za pierwszy rok przedpłaty, lub 13,6% za dwa lata przedpłaty) lub opóźniona od jednego roku do pięciu lat (podwyższenie emerytury od 5,2 do 31,5 % w zależności od czasu opóźnienia w miesiącach). Pod pewnymi warunkami osoby pobierające emeryturę mają prawo do renty dla dzieci na utrzymaniu.

Emeryturę wylicza się w oparciu o właściwy średni dochód i liczbę lat, w których opłacana była składka. Dochód składa się z całościowego dochodu z tytułu pracy i ze świadczeń uzyskiwanych z tytułu wychowywania dzieci i opieki. Dochód, jaki uzyskali małżonkowie podczas trwania małżeństwa, jest dzielony na pół i po połowie zapisywany na konto każdego z nich. Składki płacone przez osoby niepracujące przelicza się na dochód.

Pełne emerytury płacone są w przypadku pełnego okresu opłacania składek, tzn. jeżeli dana osoba przez tyle samo lat opłacała składki, jak to robiły osoby ubezpieczone z jej rocznika. Pełna emerytura wynosi co najmniej 1175, a maksymalnie 2350 franków szwajcarskich miesięcznie. Obie emerytury współmałżonków nie mogą przekraczać łącznie kwoty 3525 CHF. Jeżeli składki nie były opłacane przez cały wymagany okres, wówczas przysługuje prawo do emerytury częściowej.

Możliwe jest przejście na wcześniejszą emeryturę o jeden lub dwa lata wcześniej, co prowadzi do zmniejszenia kwoty emerytury o 6,8% za każdy rok wcześniejszej emerytury (do 2009 r. stawka obniżenia emerytury w przypadku kobiet wynosiła 3,4% za każdy rok wcześniejszej emerytury). Przewidziane jest także odroczenie momentu przejścia na emeryturę o 1 do 5 lat pociągające za sobą dopłatę emerytalną w wysokości pomiędzy 5,2 i 31,5%.

Ponadto, jeżeli spełnione są określone warunki, emerytom mogą przysługiwać renty na dzieci i renty dodatkowe dla współmałżonka.

AVS przyznaje osobom, które trwale na co dzień wymagają pomocy osób trzecich oraz osobistego nadzoru, odszkodowania z tytułu niemożności samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego. Wysokość tych świadczeń mieści się, w zależności od stopnia uzależnienia danej osoby od pomocy innych, w przedziale 211-844 CHF miesięcznie.

Jeżeli świadczenia wypłacane przez AVS są niewystarczające do pokrycia potrzeb związanych z utrzymaniem, wówczas osoba zainteresowana może domagać się świadczeń uzupełniających. Świadczenia te są uzależnione od wysokości dochodu.

Fundusz emerytalny zawodowy (2. filar)

Osobom ubezpieczonym w funduszu emerytalnym zawodowym przysługuje prawo do odpowiednich świadczeń emerytalnych. Obowiązkowe składki na rzecz tego funduszu są wymagalne w przypadku rocznego wynagrodzenia powyżej 25 000 CHF. Instytucje

odpowiedzialne za ten fundusz (kasy emerytalne) mogą przewidzieć dalsze świadczenia z tego tytułu.

Mężczyźni, którzy ukończyli 65 lat oraz kobiety, które ukończyły 63 lata mogą starać się o przyznanie im emerytury z drugiego filaru BV (fundusz emerytalny zawodowy).

Emerytury z funduszu zawodowego obliczane są w procentach zgromadzonych środków osoby ubezpieczonej. Środki te składają się ze składek i odsetek. Prawo do otrzymywania pełnej emerytury posiada ten, kto od 25-go roku życia do momentu osiągnięcia wieku emerytalnego opłacał składki emerytalne. Wcześniejsze przejście na emeryturę jest możliwe, jeżeli regulamin właściwej instytucji emerytalnej to przewiduje. Świadczenia kapitałowe w miejsce emerytur muszą być stosowane w przypadku minimalnych emerytur lub jeżeli jest to dopuszczalne w świetle regulaminu kas emerytalnych, a osoba ubezpieczona dokona odpowiedniego wyboru.

Ponadto, jeżeli spełnione są określone warunki, emerytom mogą przysługiwać renty na dzieci.

Fundusz emerytalny indywidualny (3. filar)

Zawierając umowy emerytalne z towarzystwami ubezpieczeniowymi lub funduszami bankowymi, względnie towarzystwami ubezpieczeń na życie, można indywidualnie zaoszczędzić środki na rzecz dodatkowej emerytury (3. filar). Wiązany system indywidualnych funduszy emerytalnych pociąga za sobą ulgi podatkowe. Warunki świadczenia takiej emerytury, wysokość świadczeń, itp. uzależnione są od wybranego produktu emerytalnego (bank, towarzystwo ubezpieczeniowe).

2.5.1.2. Świadczenia z tytułu choroby

Ubezpieczenie świadczeń medycznych obowiązuje każdą osobę zamieszkałą w Szwajcarii. Dorośli i dzieci ubezpieczeni są indywidualnie. Każdy ubezpieczony płaci premię, która nie zależy od dochodów, lecz która zmienia się w zależności od wybranego ubezpieczyciela, od miejsca zamieszkania i wybranej formy ubezpieczenia. Ubezpieczenie obejmuje świadczenia w razie choroby, wypadku nie pokrytego ubezpieczeniem od wypadku i w razie macierzyństwa.

Osoby nie pracujące muszą koniecznie wykupić ubezpieczenie od wypadku kiedy zawierają ubezpieczenie chorobowe.

Ubezpieczenie obejmuje leczenie ambulatoryjne i szpitalne oraz produkty farmaceutyczne przepisane przez lekarza, lecz nie pokrywa leczenia dentystrycznego. Ubezpieczony ma prawo do wolnego wyboru usługodawcy; wymagany jest udział w kosztach do ustalonego pułapu rocznego.

Zasiłek chorobowy

Ubezpieczenie na wypadek choroby w celu uzyskania zasiłku chorobowego jest dobrowolne.

Obowiązek ubezpieczenia może wynikać z indywidualnej umowy o pracę lub ze zbiorowej umowy pracy. W tym drugim przypadku ubezpieczenie może zostać zawarte w formie umowy zbiorowej.

Więcej o ubezpieczeniach zdrowotnych na stronie:

<http://www.bag.admin.ch>

<http://www.seco.admin.ch>

2.5.1.3. Świadczenia z tytułu macierzyństwa

Ubezpieczenie z tytułu macierzyństwa wypłaca każdej kobiecie prowadzącej działalność zarobkową najemną lub niezależną świadczenia równe 80 % ostatniego wynagrodzenia lub zarobku, lecz nie więcej niż 196 franków dziennie (stan 2011), w przeciągu 14 tygodni (98 dni) po urodzeniu dziecka. Aby mieć prawo do tych świadczeń kobieta musiała być ubezpieczona dziewięć

miesiący przed urodzeniem dziecka i prowadzić w tym okresie działalność zarobkową przynajmniej pięć miesięcy.

2.5.1.4. Renta z tytułu niezdolności do pracy

Państwowy podstawowy system ubezpieczeń na wypadek inwalidztwa (AI, 1. filar), fundusz emerytalny zawodowy (PP, 2. filar) oraz fundusz emerytalny indywidualny (3. filar) zapewniają świadczenia z tytułu ubezpieczenia na wypadek inwalidztwa.

Świadczenia na wypadek inwalidztwa przewidziane są także w ramach ubezpieczenia od skutków nieszczęśliwych wypadków.

Państwowy podstawowy system ubezpieczeń na wypadek inwalidztwa (AI, 1. filar) - inwalidom lub osobom bezpośrednio zagrożonym inwalidztwem przysługuje prawo do objęcia ich działaniami integracyjnymi w ramach ubezpieczenia na wypadek inwalidztwa.

2.5.1.5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych

Ubezpieczenie wypadkowe obejmuje wypadki przy pracy, choroby zawodowe oraz wypadki nie związane z pracą z tym, że te ostatnie pod warunkiem, że osoby objęte tym ubezpieczeniem zatrudnione są w wymiarze co najmniej 8 godzin tygodniowo.

Ubezpieczeni

Osoby nie prowadzące samodzielnej działalności gospodarczej muszą się obowiązkowo ubezpieczyć. Dla osób pracujących na własny rachunek ubezpieczenie ma charakter dobrowolny.

Ubezpieczyciele

Osoby zatrudnione, w zależności od kategorii, ubezpieczają się w Szwajcarskim Zakładzie Ubezpieczeń od Skutków Nieszczęśliwych Wypadków lub w innych autoryzowanych towarzystwach ubezpieczeniowych.

Finansowanie

Składki opłacane są w tysięcznych częściach ubezpieczonego wynagrodzenia (maksymalne wynagrodzenie objęte ubezpieczeniem: 148.200 CHF/rocznie), a ich wysokość jest zróżnicowana w zależności od ryzyka. Część składki ubezpieczenia dotycząca wypadków przy pracy i chorób zawodowych obciąża pracodawcę. Pracownik pokrywa natomiast tę część składki, która dotyczy wypadków nie związanych z pracą.

Świadczenia rzeczowe

Ubezpieczenie przejmuje koszty opieki medycznej i farmaceutycznej w przypadku wypadków przy pracy i wypadków nie związanych z pracą oraz w przypadku chorób zawodowych.

Świadczenia pieniężne

Rekompensata na wypadek niezdolności do pracy: w przypadku pełnej niezdolności do pracy osoba ubezpieczona otrzymuje dniówkę w wysokości 80% ubezpieczonego wynagrodzenia; w przypadku częściowej niezdolności do pracy rekompensata z tego tytułu jest odpowiednio zmniejszona. Prawo do rekompensaty na wypadek niezdolności do pracy wygasa w momencie przyznania renty. Wysokość ubezpieczonego wynagrodzenia odpowiada wysokości ostatnio otrzymanej pensji przed wypadkiem, jednakże maksymalnie 148.200 CHF rocznie.

Renta inwalidzka: W przypadku trwałej niezdolności do pracy ubezpieczonemu przysługuje renta. Jeżeli mamy do czynienia z inwalidztwem całkowitym, wówczas renta stanowi 80% ubezpieczonego wynagrodzenia; w przypadku inwalidztwa częściowego wysokość renty jest odpowiednio mniejsza. Wysokość ubezpieczonego wynagrodzenia odpowiada wysokości ostatnio otrzymanej pensji przed wypadkiem, jednakże maksymalnie 148.200 CHF rocznie.

Renta dla najbliższych na wypadek śmierci: w takim przypadku najbliższym zmarłego ubezpieczonego przysługuje renta. Stanowi ona 40% ubezpieczonego wynagrodzenia dla owdowiałego współmałżonka, 15% dla pól sierot i 25% dla pełnych sierot.

2.5.2. Inne świadczenia socjalne - beneficjenci i warunki uzyskania

2.5.2.1. Świadczenia rodzinne

Na szczeblu federalnym:

- **dotatki na dzieci dla osób zatrudnionych w sektorze rolniczym jeżeli ich dochód netto wynosi minimum 587 CHF miesięcznie i nie przekracza 7050 CHF rocznie oraz dla gospodarzy małorolnych, jeżeli ich dochód netto wynosi minimum 2000 CHF rocznie:**

Dotatki na dzieci na obszarach nizinnych wynoszą od 200 CHF miesięcznie na każde dziecko. Na obszarach górskich kwota ta wynosi 220 CHF na każde dziecko. W niektórych kantonach stawka dodatku na drugie i kolejne dziecko jest wyższa.

Dodatek na dziecko przysługuje z pierwszym dniem miesiąca, w którym dziecko się urodziło, a wygasa wraz z osiągnięciem przez nie 16-go roku życia (w niektórych kantonach 18 roku życia), względnie z ukończeniem 25-go życia w przypadku dzieci uczących się, lub niepełnosprawnych lub nie mogących podjąć pracy z powodu choroby, wtedy dodatek na dziecko wynosi 400 CHF.

- **dotatki dla gospodarstw domowych osób zatrudnionych w sektorze rolniczym**

Osoba zatrudniona w sektorze rolniczym otrzymuje dodatek na prowadzenie gospodarstwa domowego w wysokości 100 CHF miesięcznie, jeżeli wraz ze współmałżonkiem i dziećmi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe.

Na szczeblu kantonalnym:

- **dotatki na dzieci** (wszystkie kantony)

Dotatki na dzieci w zależności od kantonu wahają się pomiędzy 200 a 400 CHF za dziecko miesięcznie. Zasadniczo wypłacane one są do 16-go roku życia, względnie do 25-go roku życia w większości kantonów w przypadku dzieci uczących się.

- **dotatki edukacyjne** (Bazylea-Landschaft, Bazylea-Miasto, Fryburg, Graubünden, Jura, Lucerna, Neuenburg, Nidwalden, St. Gallen, Schaffhausen, Waadt i Wallis)

Miesięczne dotatki na dziecko uczące się, które nie osiągnęło 25-go roku życia, wahają się w zależności od kantonu pomiędzy 250 a 525 CHF.

- **dotatki porodowe**

Dotatki porodowe (Fryburg, Genewa, Jura, Lucerna, Neuenburg, Schwyz, Solothurn, Uri, Waadt i Wallis). Wysokość dodatków porodowych w zależności od kantonu waha się pomiędzy 1000 a 2000 CHF.

- **dotatki adopcyjne** (allocation d'adoption; Fryburg, Genewa, Jura, Waadt i Wallis),

Dotatki adopcyjne odpowiadają kwotom dodatków porodowych w odnośnych kantonach.

- **dotatki na utrzymanie gospodarstwa domowego** (dodatkowo do dodatków na dzieci lub dodatków szkoleniowych; Jura)

Utrzymanie gospodarstwa domowego: kanton Jura przyznaje osobom pobierającym dotatki na dzieci lub dotatki edukacyjne dodatkowo jeszcze kwotę w wysokości 200 - 220 CHF miesięcznie na utrzymanie gospodarstwa domowego.

Więcej o świadczeniach rodzinnych na stronie:

<http://www.avs-ai.ch>

2.5.2.2. Świadczenia z tytułu bezrobocia

Wszyscy pracownicy zatrudnieni w Szwajcarii, którzy nie osiągnęli jeszcze wieku emerytalnego są obowiązkowo ubezpieczeni od ryzyka bezrobocia. Składka ubezpieczenia na wypadek bezrobocia (AC) jest podzielona między pracodawcą a pracownikiem. Aby uzyskać prawo do odszkodowania z tytułu bezrobocia, ubezpieczony musi między innymi spełnić następujące warunki: w okresie dwóch ostatnich lat przed stanieniem się bezrobotnym wykonywać przez okres co najmniej dwunastu

miesiący pracę objętą obowiązkiem opłacania składki ubezpieczeniowej lub udowodnić zwolnienie z obowiązku płacenia składek, mieszkać w Szwajcarii, posiadać pozwolenie na pracę, zgłosić się do Regionalnego Pośrednictwa Pracy (ORP), a także poszukiwać nowej posady na własną rękę.

Odszkodowanie z tytułu bezrobocia wynosi 70 % średniego wynagrodzenia poddanemu składkom w przeciągu ostatnich sześciu miesięcy lub ostatnich dwunastu miesięcy, jeśli rachunek jest bardziej korzystny. Do wyliczeń średniej pensji z ostatnich sześciu lub dwunastu miesięcy wlicza się również trzynastą pensję. Gdy ubezpieczeni mający dzieci na utrzymaniu lub gdy ich odszkodowanie z tytułu bezrobocia nie osiąga minimalnej kwoty, otrzymują 80% wynagrodzenia, które może być wzięte pod uwagę. Wynagrodzenie powyżej 12.350 CHF lub poniżej 500 CHF miesięcznie nie jest ubezpieczone (stan 2017).

Okresy przez jakie wypłacany jest szwajcarski zasiłek dla bezrobotnych nie jest określony w miesiącach czy latach, lecz w liczbie tzw. Taggelder, (fr.indemnités) czyli dni roboczych. I tak:

przy okresie zatrudnienia 12 do 24 miesięcy, dla osób w wieku do 25 lat, 200 dni taggelder

przy okresie zatrudnienia 12 do 24 miesięcy, dla osób powyżej 25 lat, 260 dni taggelder

przy okresie zatrudnienia 18 do 24 miesięcy, dla osób powyżej 25 lat, 400 dni taggelder

przy okresie zatrudnienia 22 do 24 miesięcy, dla osób powyżej 55 lat, 520 dni taggelder, a dla osób, które mają mniej niż 4 lata do emerytury zasiłek wynosi 640 taggelder.

Aby korzystać z prawa do odszkodowania, należy zgłosić się najpóźniej pierwszego dnia bezrobocia albo w gminnej administracji w miejscu zamieszkania, albo we właściwym ORP. Następnie należy zgłosić się do ORP, raz na miesiąc, na rozmowę doradczą i kontrolną.

Odszkodowanie zostanie wypłacone przez kasę ubezpieczenia od bezrobocia, którą wybraliście zapisując się.

Transfer zasiłku: Formularz U2

Bezrobotny z prawem do zasiłku, zarejestrowany w powiatowym urzędzie pracy może poszukiwać pracy w Szwajcarii zachowując prawo do transferu tego zasiłku za granicę. Formularz stosowany w tym przypadku to zatwierdzony przez Komisję Administracyjną dokument pod nazwą „Formularz U2”. Prawo transferu świadczenia może być realizowane w okresie do 3 miesięcy (90 dni).

W celu wydania formularza U2, osoba bezrobotna powinna złożyć wniosek min. na 7 dni przed planowaną datą wyjazdu, we właściwym ze względu na miejsce zamieszkania Wojewódzkim Urzędzie Pracy.

Zachowanie prawa do zasiłku: na podstawie Formularza U2

Osoba bezrobotna, która ma prawo do świadczeń z tytułu bezrobocia w państwie swojego ostatniego zatrudnienia i udaje się do innego kraju EOG lub Szwajcarii w celu poszukiwania pracy, ma prawo do transferu zasiłku dla bezrobotnych. Należy w tym celu uzyskać odpowiedni Formularz (U2)

Wniosek o wystawienie Formularza U2 należy złożyć do instytucji właściwej do spraw bezrobocia przed wyjazdem z państwa ostatniego zatrudnienia, o tyle wcześniej, aby otrzymać go przed opuszczeniem kraju i przyjechać do Polski z już wystawionym formularzem.

Transfer zasiłku ze Szwajcarii do Polski.

Osoba bezrobotna, która uzyskała prawo do świadczeń z tytułu bezrobocia w państwie swojego ostatniego zatrudnienia, którym był kraj Unii Europejskiej, Norwegia, Islandia, Liechtenstein lub Szwajcaria i wraca do Polski w celu poszukiwania pracy, ma prawo do transferu zasiłku dla bezrobotnych. Należy w tym celu uzyskać odpowiedni dokument (U2) uprawniający do transferu

zasiłku. W celu dokonania transferu przyznanego zasiłku trzeba być zarejestrowanym w urzędzie pracy państwa ostatniego zatrudnienia przez okres minimum czterech tygodni od chwili utraty pracy (odpowiedni urząd może wyrazić zgodę na wyjazd przed upływem tego terminu; zgodnie z zaleceniem unijnym taką zgodę urząd powinien wydać zwłaszcza bezrobotnemu towarzyszącemu swojemu małżonkowi lub partnerowi, który podjął pracę w innym państwie niż państwo właściwe). Transfer zasiłku dla bezrobotnych do innego kraju może być dokonany na okres trzech miesięcy. W wyjątkowych sytuacjach może być on przedłużony do maksymalnie sześciu miesięcy. Po przyjeździe do kraju należy zarejestrować się jako osoba poszukująca pracy w ciągu siedmiu dni w powiatowym urzędzie pracy właściwym ze względu na miejsce zamieszkania i podporządkować się wymogom stawianym przez ten urząd. Prawidłowo wypełniony dokument U2 trzeba złożyć we właściwym wojewódzkim urzędzie pracy.

Jeżeli bezrobotny nie pobrał przed wyjazdem do Polski dokumentu U2 uprawniającego do transferu zasiłku dla bezrobotnych, powinien niezwłocznie zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy w Polsce. Wojewódzki urząd pracy zwróci się wówczas do instytucji właściwej za granicą o potwierdzenie transferu zasiłku. We wniosku będzie musiał podać datę, w której bezrobotny znalazł się w dyspozycji polskiego urzędu pracy (powinno to nastąpić w ciągu siedmiu dni, licząc od daty zaprzestania bycia w dyspozycji urzędu pracy państwa, z którego bezrobotny wyjechał).

Świadczenia dla bezrobotnych nie są wypłacane przez powiatowy urząd pracy, lecz przez instytucję właściwą w państwie, z którego transferowany jest zasiłek. Wpłaty są dokonywane bezpośrednio na konto bankowe osoby bezrobotnej bądź w inny sposób ustalony przez ww. instytucję. Powiatowe urzędy pracy realizują zadania wynikające z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, w tym przeprowadzają kontrolę osoby poszukującej pracy, traktując go jak osobą bezrobotną w Polsce.

2.5.3. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.ahv-iv.info>

<http://www.bsv.admin.ch/index.html?lang=en>

<http://zielonalinia.gov.pl>

[http:// http://www.dwup.pl/kszs](http://http://www.dwup.pl/kszs)

<http://ge.ch>

3. Warunki życia

3.1. Zakwaterowanie

Powierzchnia nadająca się do zamieszkania jest w Szwajcarii bardzo ograniczona. Ludność jest skoncentrowana na Wyżynie Szwajcarskiej rozciągającej się od Jeziora Genewskiego do Jeziora Bodeńskiego.

Duże miasta cierpią od lat na poważny niedobór mieszkań. Ceny za wynajem w związku z tym są bardzo wysokie (ponad 20% średniego wynagrodzenia). Stan mieszkań jest z reguły dobry.

Aby znaleźć mieszkanie należy odwiedzić strony internetowe wyspecjalizowane w poszukiwaniu mieszkania i nawiązać kontaktu z biurami nieruchomości w regionie, do którego się wybieramy.

<http://www.uspi.ch>

<http://www.svit.ch>

<http://www.homegate.ch/louer/appartement-et-maison/suisse>

<http://www.immostreet.ch>

<http://www.poloniusz.pl>

Mimo małej ilości ofert na aktualnym rynku mieszkaniowym Twoje szanse na znalezienie czegoś we właściwym okresie czasu, co by Ci odpowiadało, mogą być znaczne, jeżeli przy

poszukiwaniu mieszkania wykazesz się cierpliwością i uporem. Masz do dyspozycji różne możliwości skutecznego szukania właściwego lokum. Możesz na przykład:

- śledzić oferty mieszkań i nieruchomości publikowane w gazetach lokalnych, regionalnych lub ogólnokrajowych;
- zasięgnąć pomocy wyspecjalizowanych w zakresie poszukiwania mieszkań stron internetowych; niektóre z nich znajdziesz na niżej zamieszczonej liście linków;
- nawiązać kontakt z gminą, na terenie której zamierzasz zamieszkać (większość gmin szwajcarskich prowadzi uaktualniane listy wolnych mieszkań na swoim obszarze);
- nawiązać bezpośredni kontakt z biurami zarządów nieruchomości działającymi na interesującym Cię obszarze.

Nabycie nieruchomości

Jako obywatel państwa członkowskiego UE lub któregoś z państw EFTA przysługują Ci w zasadzie takie same prawa w zakresie nabywania nieruchomości, jakimi cieszą się Szwajcarzy. Musisz jednakże posiadać legalne pozwolenie na pobyt.

Zakup drugiej nieruchomości stanowiącej dodatkowe miejsce zamieszkania w pobliżu miejsca pracy samo w sobie, jeżeli chodzi o osoby z państw UE/EFTA przekraczające granice ze Szwajcarią nie jest objęte obowiązkiem posiadania pozwolenia. Szersze informacje na ten temat znajdziesz w informatorze Federalnego Urzędu Wymiaru Sprawiedliwości o zakupie działek gruntowych przez cudzoziemców.

Przy zakupie nieruchomości w Szwajcarii przez cudzoziemców obowiązuje konieczność uzyskania stosownego zezwolenia władz kantonalnych.

Wcześniej obowiązujące prawo „Lex Friedrich” wymagające szczególnych pozwoleń zostało w ostatnich latach złagodzone przez tzw. „Lex Koller”.

Z obowiązku tego zwolnione jest:

- nabywanie działek i nieruchomości służących wykonywaniu działalności gospodarczej. Działki takie - traktowane również jako lokata kapitału - mogą też być nabywane przez cudzoziemców zamieszkałych za granicą celem ich wynajmu lub dzierżawy dla firm produkcyjnych lub usługowych,
- posiadanie udziałów w firmach zajmujących się handlem ww. działkami i nieruchomościami,
- zakup domu mieszkalnego przez cudzoziemca posiadającego zezwolenie na pobyt. Mieszkania mogą też być kupowane jeśli spełniają mają funkcję miejsca wykonywania zawodu.

Stosowanie w praktyce „Lex Koller” leży w dużej mierze w gestii władz kantonalnych, na terenie których położone są nieruchomości mające być przedmiotem transakcji kupna z udziałem cudzoziemca.

Zezwolenie jest bezwzględnie potrzebne w przypadku chęci zakupu domu letniskowego.

Również zakup ziemi rolniczej jest dopuszczony po uzyskaniu pozwolenia.

Należy zaznaczyć, że w każdym przypadku ważną funkcję spełniają również władze gminne, bez zgody których transakcja nie może być dokonana.

Przepisy nie dopuszczają zakupu przez cudzoziemców mieszkań na terenie Szwajcarii. Można natomiast starać się o zgodę na kupno domu letniskowego - rocznie wydawanych jest łącznie kilkadziesiąt tego rodzaju pozwoleń przez władze kantonalne.

* * *

Szwajcaria jest jednym z najdroższych państw w Europie. Z badań Eurostatu wynika np., iż szwajcarska gospodyni domowa, kupując codziennie określone produkty płaci 26% więcej niż Francuzka i aż o 63% więcej niż płaci Hiszpanka za te same produkty. Te wysokie koszty dóbr konsumpcyjnych po części wynikają ze stosunkowo wysokiego poziomu dochodów Szwajcarów.

Tymczasem specjaliści żywią nadzieję, iż zawarte umowy bilateralne pomiędzy Szwajcarią a UE zainicjują spadek tych cen. Więcej informacji: <http://www.swissportail.ch>

3.2. Prawo jazdy

Jeżeli jesteś już posiadaczem prawa jazdy, to w przeciągu pierwszych dwunastu miesięcy od momentu wjazdu na terytorium Szwajcarii musisz się zgłosić do urzędu komunikacji właściwego dla kantonu na terenie którego mieszkasz (adres dostępny jest na stronie internetowej Związku Urzędów Komunikacji) celem złożenia wniosku o dokonanie zamiany swojego macierzystego prawa jazdy na prawo jazdy szwajcarskie. W związku z tym powinieneś przedstawić następujące dokumenty:

- wniosek (prawidłowo wypełniony i podpisany) o wydanie prawa jazdy na podstawie cudzoziemskiego prawa jazdy (stosowny formularz można otrzymać w urzędzie komunikacji właściwym dla Twojego kantonu lub pobrać sobie z jego strony internetowej),
- dowód osobisty (paszport lub kartę identyfikacyjną),
- oryginał prawa jazdy (w niektórych przypadkach urząd może zażądać przedłożenia tłumaczenia przysięgłego),
- dwa aktualne zdjęcia (kolorowe i w formacie paszportowym),
- pozwolenie na pobyt lub na osiedlenie się,
- zaświadczenie od optyka (dowiedz się w swoim urzędzie komunikacji, czy taki dokument jest wymagany).

Koszt wymiany prawa jazdy waha się od 65-150 CHF w zależności od kantonu. Jeżeli nie zamierzasz przebywać w Szwajcarii przez okres dłuższy niż 12 miesięcy, nie masz obowiązku starania się o wydanie szwajcarskiego prawa jazdy.

Jeżeli nie jesteś jeszcze posiadaczem prawa jazdy, to możesz, jeżeli ukończyłeś 18 lat, złożyć w urzędzie komunikacji właściwego ze względu na Twoje miejsce zamieszkania kantonu wniosek o wydanie wstępnego prawa jazdy (adres znajdziesz na stronie internetowej Związku Urzędów Komunikacji). Takie prawo jazdy wydawane jest na podstawie zaliczonego „egzaminu z podstawowej teorii”. Zgłaszając się na taki egzamin musisz przedłożyć dokument, z którego będzie wynikać, iż zaliczyłeś kurs z zakresu udzielania pierwszej pomocy; zaświadczenie to musi być wydane przez organizację autoryzowaną przez Federalny Urząd Dróg.

Jeżeli już jesteś w posiadaniu wstępnego prawa jazdy - tak drogiej Ci „karty wstępu” do świata kierowców - to możesz zasiadać za kierownicą, o ile jesteś w towarzystwie innej osoby, która ukończyła 23 lata i sama jest od co najmniej trzech lat w posiadaniu prawa jazdy odpowiedniej kategorii (wyjątek: motocykle). Stosownych informacji co do okresu ważności wstępnego prawa jazdy udzieli Ci właściwy urząd komunikacji.

Po zaliczeniu egzaminu teoretycznego, a następnie po uczęszczaniu na kurs z zakresu teorii ruchu drogowego prowadzony przez autoryzowanego instruktora oraz po „wyjeździe” kilku godzin (mimo iż „jazdy” pod nadzorem instruktora nie są obowiązkowe, tym niemniej zdecydowanie zaleca się korzystanie z nich) możesz przystąpić do egzaminu praktycznego. Jeżeli nie uda Ci się zdać tego egzaminu, wówczas możesz go powtórzyć. Jeżeli zaliczysz egzamin za pierwszym podejściem, wówczas otrzymasz swoje prawo jazdy w możliwie najkrótszym terminie.

Od 1 kwietnia 2003 r. w miejsce starego „niebieskiego” prawa jazdy obowiązuje nowe prawo jazdy w formacie karty kredytowej. Nowe prawo jazdy - w odróżnieniu do poprzedniego formatu - nie zawiera adresu; zwalnia to posiadaczy praw jazdy od obowiązku zastępowania dotychczasowego dokumentu nowym w przypadku przeprowadzki do innego kantonu. Wystarczy jedynie zgłosić do właściwego urzędu komunikacji fakt zmiany miejsca zamieszkania. Nowe prawo jazdy wystawia się jedynie w sytuacji, kiedy jego posiadacz zmienia nazwisko lub jeżeli zmieniają się kryteria wydawania praw jazdy. Nowe prawo jazdy w formacie karty kredytowej jest zgodne z normami

europijskimi i odpowiada też aktualnie obowiązującym normom ISO. Kategorie praw jazdy odpowiadają kategoriom praw jazdy w krajach sąsiednich.

3.3. System edukacji

Edukacja przedszkolna nie jest obowiązkowa we wszystkich kantonach ale większość dzieci (98,5%) uczęszcza do przedszkoli (école enfantine/ jardin d'enfant/ Scuola dell'infanzia) przez dwa lata przed rozpoczęciem szkoły podstawowej. Zwykle uczniowie są zapisywani do przedszkoli w wieku czterech lat.

W niektórych kantonach, jak np. Zurych czy Genewa, ostatni rok przedszkola jest obowiązkowy. Państwowe przedszkola są darmowe.

Szkoła podstawowa

Do szkoły podstawowej dzieci zaczynają chodzić najwcześniej w wieku 6 lat. Chodzenie do szkoły podstawowej jest dla wszystkich dzieci obowiązkowe i bezpłatne.

Organizacja nauki i finansowanie szkół podstawowych leży w gestii kantonów, które współpracują w tym zakresie z gminami. Zasadniczo dzieci uczęszczają do szkoły znajdującej się w miejscu ich zamieszkania.

W 20 kantonach nauka w szkole podstawowej trwa 6 lat, w pozostałych 4 lub 5 lat. W odróżnieniu od szkoły średniej I stopnia szkoła podstawowa nie dokonuje rozróżnienia wśród dzieci wg kryterium wykazywanych predyspozycji.

Szkoła średnia I stopnia

Po ukończeniu szkoły podstawowej uczniowie kontynuują naukę w szkole średniej I stopnia. Szkoła średnia stanowi drugą fazę obowiązkowej edukacji. Zadaniem tego szczebla edukacji jest ogólne podstawowe kształcenie uczniów. Szkoła średnia przygotowuje do kształcenia zawodowego lub do kontynuacji nauki na szczeblu gimnazjalnym (gimnazja, szkoły średnie dyplomowe, itp.).

Szkoły średnie I stopnia utrzymywane są przez gminy i kantony. Kanton określa cele nauki i sporządza plany nauczania. W 20 kantonach szkoła średnia I stopnia rozpoczyna się od 7-ej klasy, w 6 kantonach od 5-ej lub 6-ej klasy. W szkole średniej I stopnia uczą się uczniowie w wieku 12-16 lat.

Typ szkoły z podstawowymi wymaganiami

Typ szkoły z podstawowymi wymaganiami w większości niemieckojęzycznych szwajcarskich kantonów określa się mianem „szkoły realnej (Realschule)”, a także „szkoły średniej (Oberschule)”, „szkoły wyboru zawodu (Berufswahlschule)”, „szkoły zakładowej Werkschule”. W zachodniej Szwajcarii dominują określenia „section pratique”, „section moderne”, „section préprofessionnelle” lub „classes à options”. Szkoły te rozwijają praktyczne predyspozycje i ogólną wiedzę uczniów, przygotowując ich do nauki zawodu.

Typ szkoły z rozszerzonymi wymaganiami

Typy szkół z rozszerzonymi wymaganiami w zależności od kantonu określane są mianem „szkoły sekundarnej (Sekundarschule)”, „szkoły okręgowej (Bezirksschule)”, „szkoły średniej (Mittelschule)”, „wydziałem progimnazjalnym (progymnasiale Abteilung)”, „podgimnazjum (Untergymnasium)”, „section moderne”, „division supérieure”, „division gymnasiale”. Poszerzają one zakres wykształcenia ogólnego i przygotowują do kontynuowania nauki w gimnazjach, szkołach średnich dyplomowych, w szkołach zawodowych w pełnym wymiarze godzin lub do wymagających szkół specjalistycznych.

Edukacja w szkole średniej II stopnia

Po zakończeniu obowiązkowego etapu edukacji, a więc po 9 latach spędzonych w szkole, rozpoczyna się szkoła średnia II stopnia.

Szkoła średnia II stopnia dzieli się na szczebel ogólnokształcący i zawodowy. Szczebel ogólnokształcący stanowią gimnazja i szkoły średnie dyplomowe. Szczebel zawodowy to szkoły zawodowe i szkoły zawodowe w pełnym wymiarze godzin.

Nauka w szkole średniej II stopnia trwa z reguły 3-4 lata. 83% młodych Szwajcarów kończy tę fazę kształcenia. Otrzymują oni wówczas świadectwo ukończenia lub szwajcarski dyplom dojrzałości.

Dalsza edukacja

Ukończenie nauki w szkole średniej II stopnia uprawnia do kontynuowania nauki na trzecim szczeblu edukacji - albo na uniwersytetach, w państwowych politechnikach (ETH) albo w wyższych szkołach zawodowych, na państwowych egzaminach zawodowych i wyższych egzaminach specjalistycznych oraz w wyższych szkołach specjalistycznych (FH).

Trzeci szczebel edukacji

Trzeci szczebel edukacji obejmuje wyższe szkolnictwo zawodowe, wyższe szkoły zawodowe, włączając w to wyższe szkoły zawodowe (PH) oraz uniwersytety kantonalne i państwowe politechniki (ETH).

Wyższe szkolnictwo zawodowe

W zakres wyższego szkolnictwa zawodowego wchodzi wyższe szkoły zawodowe, państwowe egzaminy zawodowe i wyższe egzaminy specjalistyczne. W chwili obecnej funkcjonuje około 70 szkół technicznych i około 30 innych wyższych szkół zawodowych uznawanych przez państwo. Egzaminy zawodowe i wyższe egzaminy specjalistyczne leżą w gestii organizacji zawodowych i są przez nie organizowane. Podlegają one kontroli państwa. Państwo zatwierdza też regulaminy tych egzaminów. Na chwilę obecną licencję państwową posiada ponad 150 egzaminów zawodowych i ponad 150 wyższych egzaminów specjalistycznych.

Wyższe szkoły uniwersyteckie i wyższe szkoły zawodowe

Szkoły wyższe w Szwajcarii można podzielić na dwie grupy: uniwersytety i państwowe politechniki z jednej oraz wyższe szkoły zawodowe z drugiej strony.

Państwo odpowiada za dwie politechniki (wraz z ich filiami) oraz za wyższe szkoły zawodowe w zakresie techniki, gospodarki i wzornictwa. Kantony odpowiadają natomiast za uniwersytety i część wyższych szkół zawodowych. Uniwersytety kantonalne otrzymują dotacje z budżetu federalnego.

Po reformach spowodowanych planem dotyczącym szkolnictwa wyższego z Bolonii, szwajcarskie uniwersytety oferują tytuły według modelu: licencjat (3 lata po maturze), magistrat (5 lat po maturze), doktorat (8 lat po maturze). Dzięki temu systemowi, każdy stopień uzyskany w Szwajcarii jest porównywalny i uznawany na szczeblu międzynarodowym. Rok akademicki zaczyna się w październiku i kończy w lipcu. Dzieli się go na dwa semestry: zimowy (październik - marzec) oraz letni (kwiecień - lipiec). Poza uniwersytetami Szwajcaria oferuje dużą ofertę instytucji zapewniających wykształcenie wyższe (prywatnych). Jednakże należy sptawdzić, czy są one uznawane przez państwo.

3.4. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji dla celów zawodowych

W kontekście kwestii związanych z uznawaniem dyplomów rozróżniamy nostryfikację dla celów akademickich i dla celów zawodowych.

Nostryfikacja dla celów zawodowych oznacza uznanie dyplomów niezbędne dla wykonywania zawodu lub dopuszczenia do wykonywania zawodu. W przypadku nostryfikacji dla celów zawodowych należy dokonać rozróżnienia pomiędzy zawodami regulowanymi i nieregulowanymi. W pierwszym przypadku trzeba wiedzieć, jaki zawód jest regulowany przez dany urząd, gdyż przyjęta jest zasada, iż urząd regulujący dany zawód odpowiada też za nostryfikację cudzoziemskich dyplomów. Jeżeli dany kierunek nauczania lub kształcenia zawodowego nie jest uregulowany, wówczas kwestia nostryfikacji dla celów zawodowych leży w gestii pracodawcy. Pracodawca decyduje o tym, czy kwalifikacje osoby ubiegającej się o pracę spełniają kryteria danego miejsca pracy. Dotyczy to zarówno Szwajcarów, jak i cudzoziemców. W odniesieniu do

osób pracujących na własny rachunek w zawodach nieregulowanych nostryfikacja nie obowiązuje; osoby te obowiązują wyłącznie mechanizmy wolnego rynku.

W sprawach związanych z uznaniem zaliczonych przedmiotów i okresów studiów na kierunkach medycznych przyznających dyplom państwowy (zwolnienie z egzaminów) nie decyduje uniwersytet, lecz Federalny Urząd Zdrowia. Informacje można uzyskać w **sekretariacie naczelnej komisji państwowych egzaminów medycznych** przy Federalnym Urzędzie Zdrowia (BAG), sekcja egzaminów medycznych.

Trzeba pamiętać, iż po otrzymaniu dyplomu także na kierunkach nie medycznych można się doktoryzować. Tytuł doktora w takich przypadkach zwykle jest nadawany przez uniwersytet (a nie np. przez państwo). Dyplomy uznawane na terytorium całej Szwajcarii w niżej wymienionych zawodach medycznych przyznaje państwo, tzn. sprawy w tym zakresie regulowane są na szczeblu federalnym:

- lekarz,
- stomatolog,
- weterynarz,
- aptekarz (farmaceuta).

Nadawanie tytułów akademickich i ochrona tytułów w Szwajcarii

Państwo nie reguluje w pełni spraw związanych z uzyskiwaniem i stosowaniem nazw zawodów i tytułów. Z tego też względu nie jest zadaniem urzędów szczebla federalnego sprawdzanie zasadności posługiwania się tytułami akademickimi i innymi tytułami, a tym samym wystawianie posiadaczom takich tytułów zezwoleń na posługiwanie się nimi. Federacja jedynie wydała przepisy chroniące uznawane przez państwo certyfikaty specjalistyczne i dyplomy w zakresie szkolenia zawodowego (przemysł, rzemiosło, handel, bankowość, ubezpieczenia, transport, gastronomia i inne usługi oraz usługi domowe), dyplomy wyższych szkół techniczno-rolniczych i innych szkół wyższych (tylko politechniki państwowe i wyższe szkoły zawodowe) lub pociągające generalnie do odpowiedzialności karnej wykorzystywanie nazw zawodów i tytułów, jeżeli spełnione są znamiona takich czynów karalnych, jak **nieuczciwa konkurencja** (Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji UWG z dnia 19.12.1986: art. 3c. i art. 23), **oszustwo** (szwajcarski kodeks karny z dnia 21.12.1937, stan na dzień 17.3.1998, art. 146), lub **podstępna szkoda majątkowa** (szwajcarski kodeks karny z dnia 21.12.1937, stan na dzień 17.3.1998, art. 151). Prywatne posługiwanie się tytułami, mianowicie na płaszczyźnie towarzyskiej, nie jest uregulowane w prawie federalnym. Dlatego też w nie biznesowym obrocie trudno jest uniknąć sytuacji, gdy osoby w nim uczestniczące posługują się nieprawdziwymi tytułami.

Jednakże w niżej wymienionych kantonach obowiązują przepisy skierowane przeciwko posługiwaniu się nieprawdziwymi tytułami w sferze prywatnej; w myśl tych przepisów posługiwanie się nieprawdziwymi tytułami ma charakter wykroczenia i jest karalne, jeżeli nie reguluje tego prawo federalne. Ściganie sprawców tego typu wykroczeń leży więc w gestii kantonów.

W Szwajcarii w związku z brakiem regulacji państwowych przyjął się zwyczaj, iż zagraniczne tytuły akademickie przyznane przez uznawane przez państwo uniwersytety w ramach regularnych programów naukowo-badawczych mogą być stosowane w formie oryginalnej z dodatkowym wskazaniem na uniwersytet, który taki tytuł nadał.

Federalny Urząd Kształcenia Zawodowego i Technologii:

<http://www.offt.admin.ch>

E-mail: info@offt.admin.ch

Dyplomy uniwersyteckie:

<http://www.crus.ch>

Dyplomy UE w Szwajcarii:

<http://www.europa.admin.ch>

<https://orientation.ch>

<https://www.swissuniversities.ch/fr/services/reconnaissance-swiss-enic/>

3.5. Kursy języka narodowego

Kursy języka niemieckiego, francuskiego i włoskiego, które są językami urzędowymi Szwajcarii, znajdują się w ofercie wielu prywatnych szkół językowych w Polsce.

3.6. System opieki zdrowotnej

3.6.1. Ogólne zasady dostępu do opieki medycznej

Szwajcarski system opieki zdrowotnej - odpowiednio do liczby kantonów i półkantonów - podzielony jest na 26 mniej lub bardziej różniących się od siebie systemów. Federacja z reguły uchwała ustawy ramowe przekazując ich realizację kantonom i gminom.

Choć szwajcarska służba zdrowia ma charakter formalnie państwowy to jednak system ubezpieczeń zdrowotnych przypomina prywatny. Każdy obywatel Szwajcarii musi wykupić obowiązkowe ubezpieczenie w prywatnej kasie chorych. Nie ma takiej sytuacji, jak w Polsce, gdzie składki są potrącane bezpośrednio z pensji. Ubezpieczenie obejmuje choroby, jak i wypadki. Przewagę mają osoby pracujące na pełen etat – automatycznie dostają one ubezpieczenie wypadkowe od pracodawcy i wówczas nie muszą go kupować w kasie chorych.

Niestety ubezpieczenie zdrowotne w Szwajcarii jest drogie, a oprócz płacenia miesięcznych składek należy jeszcze wybrać roczną franczyzę, która stanowi pokrycie kosztów części leczenia. Sam koszt kas chorych to około 200 CHF miesięcznie. Minimalna franszyza dla dorosłych wynosi 300 CHF, maksymalna 2500 CHF rocznie. W praktyce osoba płaci np. 450-1000 CHF rocznie franszyzy a lekarz rodzinny, co trzy miesiące wysyła rachunek z 30 – dniowym terminem na wyrównanie należności (jeśli miała miejsce wizyta u lekarza). Po przelaniu pieniędzy na konto lekarza, należy zwrócić się do Kasy Chorych, która zwraca część wydatków. Jedna wizyta u lekarza rodzinnego kosztuje od 100 do 200 CHF, wizyta u dentysty – 300 CHF. . W Szwajcarii nie ma ubezpieczeń grupowych – tak jak w Polsce.

Ambulatoryjną opiekę medyczną świadczą przeważnie lekarze zatrudnieni w prywatnych gabinetach lekarskich, a także ambulatoria szpitali państwowych lub klinik prywatnych. Pacjenci w zasadzie mogą swobodnie wybierać sobie lekarzy oraz mają nieograniczony, bezpośredni dostęp do specjalistów.

Kantony i gminy organizują opiekę medyczną w szkołach. W regularnych odstępach czasu w szkołach publicznych przeprowadzane są badania kontrolne, sprawdzany jest status odpornościowy uczniów, realizowane są programy szczepień, itp.

Opieka dentystyczna leży przede wszystkim w gestii prywatnych gabinetów stomatologicznych oraz publicznych klinik dentystycznych. Obowiązkowe podstawowe ubezpieczenie zdrowotne zwraca tylko koszty określonych, przede wszystkim chirurgicznych zabiegów. Szkolne gabinety dentystyczne sprawdzają wielokrotnie w czasie trwania edukacji obowiązkowej stan zdrowia uzębienia wszystkich uczniów oraz proponują w razie potrzeby wykonanie zabiegów, których koszty z reguły jednak pokrywają ich adresaci.

W ostatnich latach przywiązuje się coraz większą wagę do znaczenia domowej, tzw. pozaszpitalnej (Spitex) opieki nad chorymi. Podstawowe ubezpieczenie przejmuje w ograniczonym zakresie koszty świadczeń pielęgnacyjnych i pomocy domowej. Obowiązek udostępnienia tych świadczeń spoczywa na gminach, które często powierzają to zadanie do wykonania organizacjom prywatnym. Niecała jedna trzecia dopuszczonych do obrotu lekarstw figuruje na tzw. liście środków medycznych - liście lekarstw dostępnych tylko na receptę, których koszty pokrywane są z

obowiązkowego podstawowego ubezpieczenia zdrowotnego do poziomu udziału własnego wynoszącego 10%. Koszty leków nie wyszczególnionych na tej liście ponosi sam pacjent lub pokrywane są one z dodatkowego ubezpieczenia pacjenta.

3.6.2. Jak uzyskać opiekę zdrowotną

Można zgłaszać się bezpośrednio do lekarza. Lekarze, którzy praktykują poza systemem ubezpieczenia zdrowotnego, mają obowiązek poinformować o tym fakcie przed rozpoczęciem leczenia.

Jeśli stan zdrowia pacjenta wymaga leczenia szpitalnego, lekarz skieruje go do szpitala. W nagłych przypadkach można bezpośrednio zgłaszać się do szpitala. W ramach ubezpieczenia zdrowotnego zostanie pokryty koszt pobytu na zwykłym oddziale zatwierdzonego szpitala. Informacji o tym, czy dany szpital jest zatwierdzony, można zasięgnąć w *Institution commune LAMal* lub w samym szpitalu.

W Szwajcarii obowiązuje Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego, którą należy przedstawić lekarzowi lub personelowi szpitala. Kartę można uzyskać w oddziale Narodowego Funduszu Zdrowia.

3.6.3. Opłaty za świadczenia zdrowotne

W większości przychodni, aptek i w niektórych szpitalach należy opłacić rachunek z góry. Następnie można zwrócić się do instytucji łącznikowej *Institution commune LAMal* lub do Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia, przedstawiając dowody zapłaty i recepty. Otrzyma się wtedy zwrot poniesionych kosztów, pomniejszony o udział własny pacjenta. Większość szpitali i niektórzy lekarze nie obciążają pacjenta pełnymi kosztami, lecz rozliczają je z *Institution commune LAMal*. W takiej sytuacji otrzymamy rachunek opiewający wyłącznie na udział własny pacjenta.

Co do zasady leczenie dentystyczne jest w pełni odpłatne (chyba że ma miejsce w związku z wypadkiem, wtedy koszty pokrywa się z ubezpieczenia).

3.6.4. Transport sanitarny

Transport sanitarny na terytorium Szwajcarii jest częściowo odpłatny. Z ubezpieczenia zdrowotnego pokrywane jest 50% kosztów transportu, w przypadku zagrożenia życia - do granicy 5000 CHF rocznie, natomiast w przypadku przewozu na badania - do 500 CHF rocznie. Pozostałe koszty opłaca pacjent.

Koszty transportu powrotnego do Polski są płatne w całości przez pacjenta.

3.6.5. Leczenie prywatne

Jeśli skorzystamy ze świadczeń lekarza praktykującego poza systemem ubezpieczenia zdrowotnego lub z opieki niezatwierdzonego szpitala, poniesiemy pełen koszt leczenia. Nie przysługuje zwrot tych kosztów.

3.6.6. Dokumenty niezbędne do uzyskania zwrotu kosztów

Oryginały rachunków, dowodów zapłaty, recepty.

3.6.7. Miejsca, gdzie w razie wątpliwości można uzyskać informacje

Institution commune LAMal

Gibelinstrasse 25

4503 Soleure

Tél : 032.625.30.30

Fax : 032.625.30.90

<http://kvg.org>

E-mail: info@kvg.org

lub kasy chorych (*Krankenkassen*)

Data przygotowania informacji:

Listopad 2017 r.

Osoba przygotowująca informacje:

Doradca EURES Marta Kędzierska z Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy